

LUNDS UNIVERSITET
Lunds Tekniska Högskola

F3 Optiska instrument

GEOMETRISK OPTIK

Dagens föreläsning

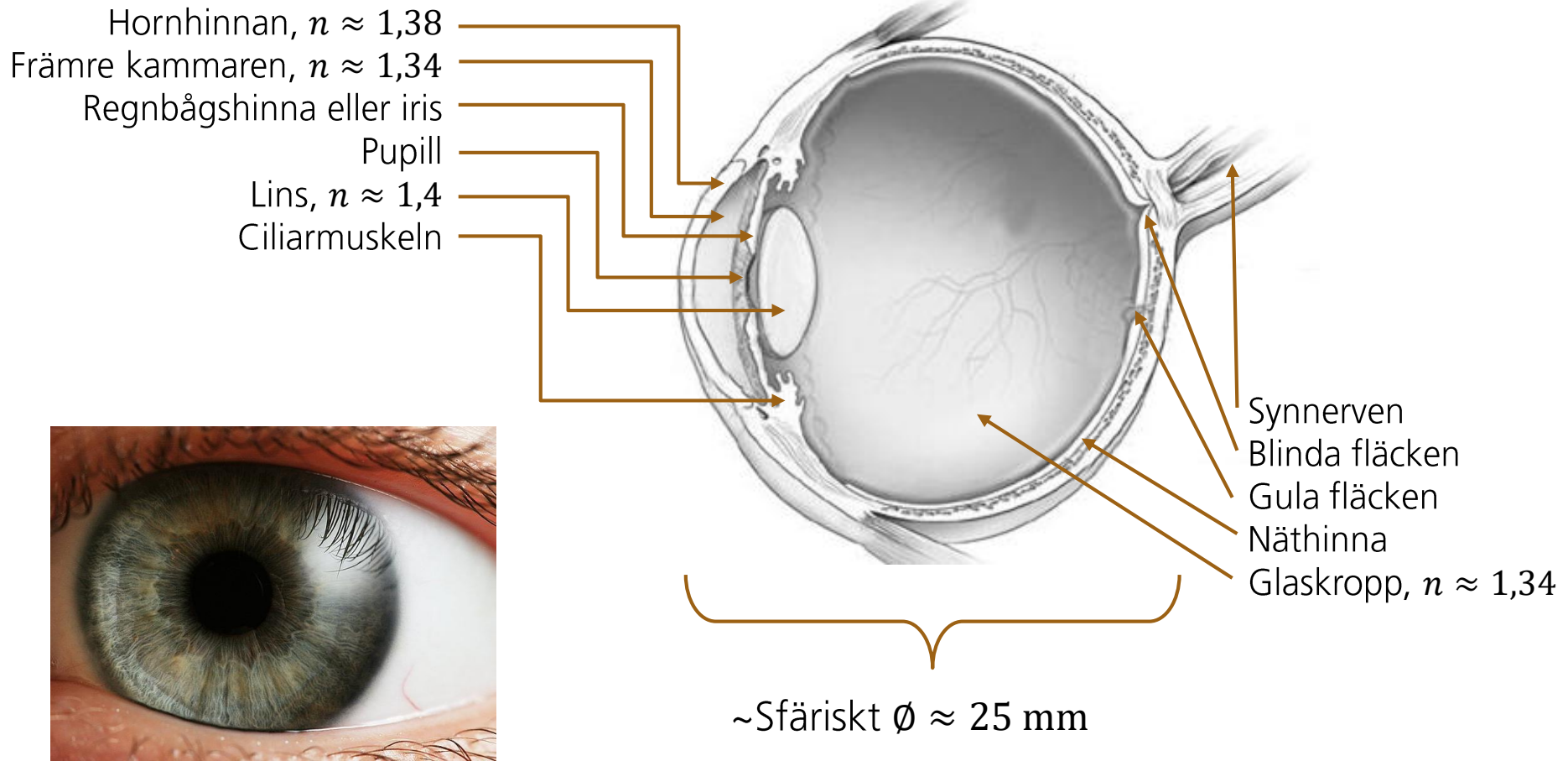
- F1 – Reflexion och brytning
  - F2 – Avbildning med linser och speglar
  - F3 – Optiska instrument
-

- Ögat
- Kameran och skärpedjup
- Luppen och vinkelförstoring
- System av två tunna linser
  - Mikroskopet
  - Kikaren

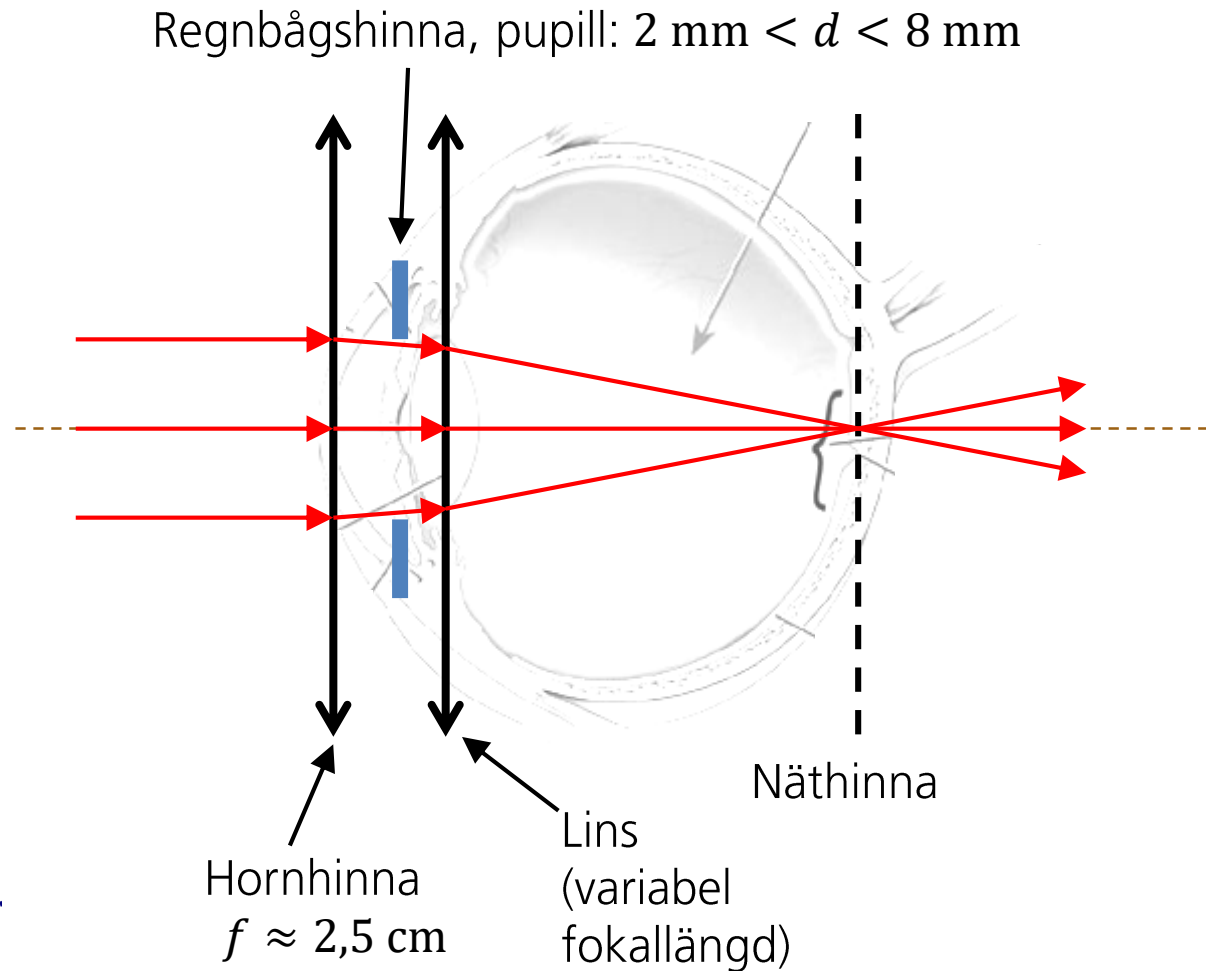
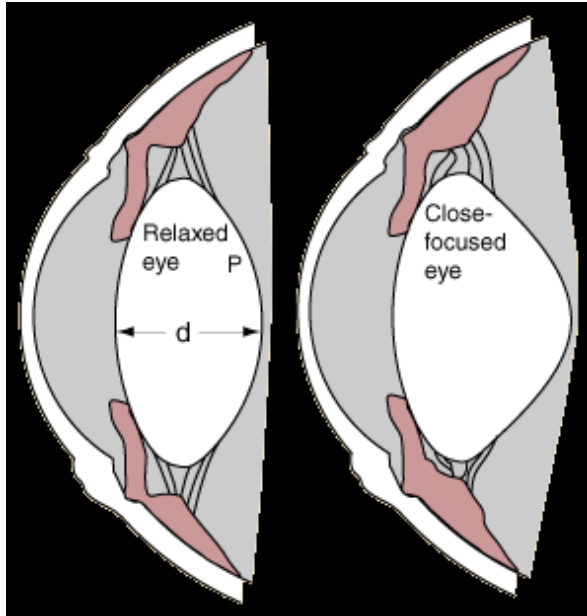

Ögat

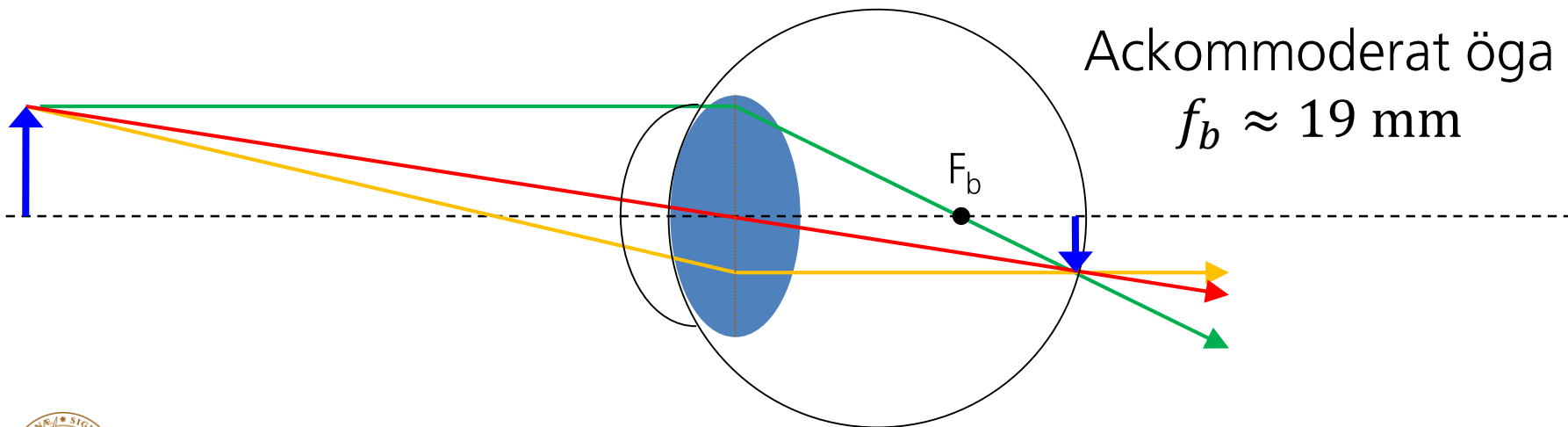
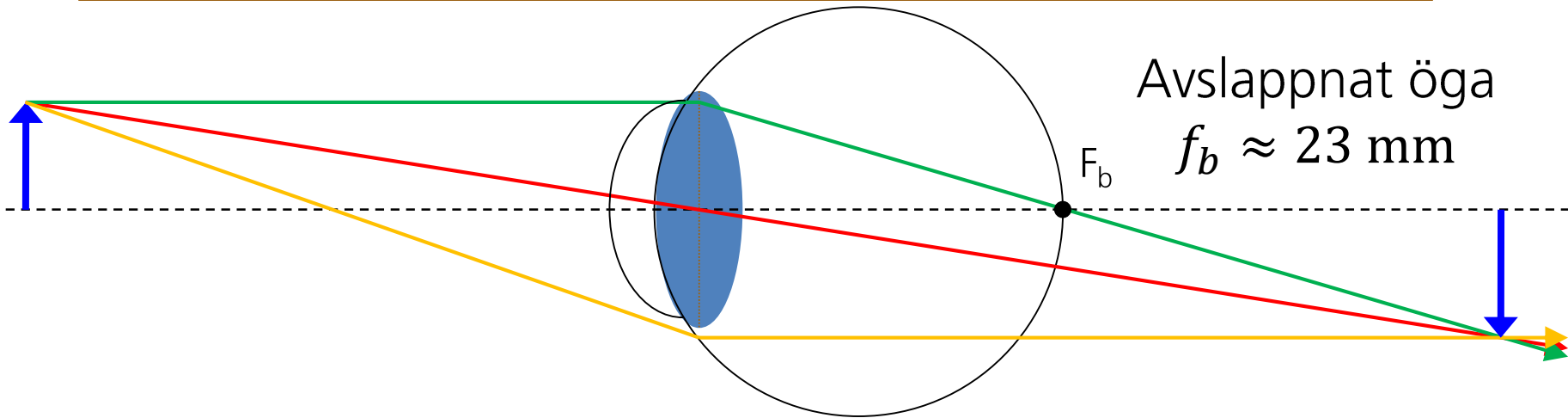
Ögat

Optiskt system

Ögat

Förenklat optiskt system

Exempel

Ögats närpunkt

Definition: Ögats närpunkt är den närmast punkt vid vilket ett objekt kan placeras och ge en skarp bild.

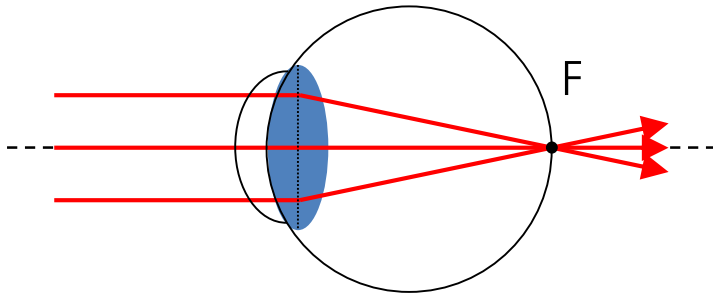
Var ligger närpunkten hos en person som ser avlägsna föremål skarpt med avslappnat öga och där ögats bildbrännvidd varierar mellan 19 mm och 23 mm då ögat är ackommoderat respektive avslappnat? Mät avståndet från hornhinnan.

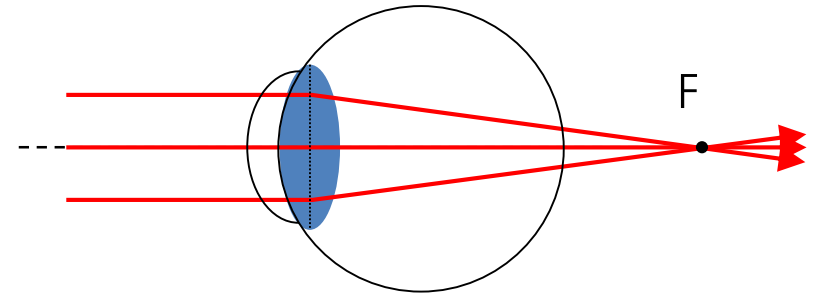
Synfel

Sfäriska synfel

Rättsynt (emmetropi)

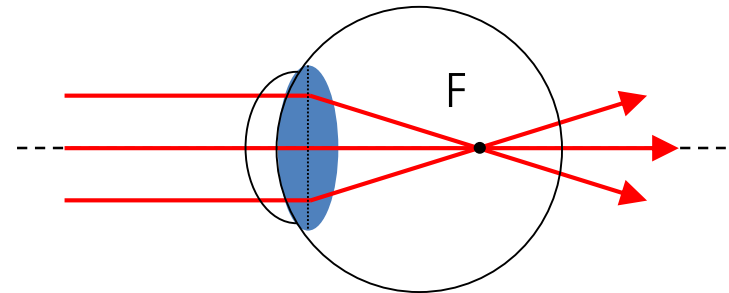

Långsynt (översynt, hyperopi)

Kan korrigeras med sfäriskt slipad lins

Närsynt (myopi)

Kan korrigeras med sfäriskt slipade linser

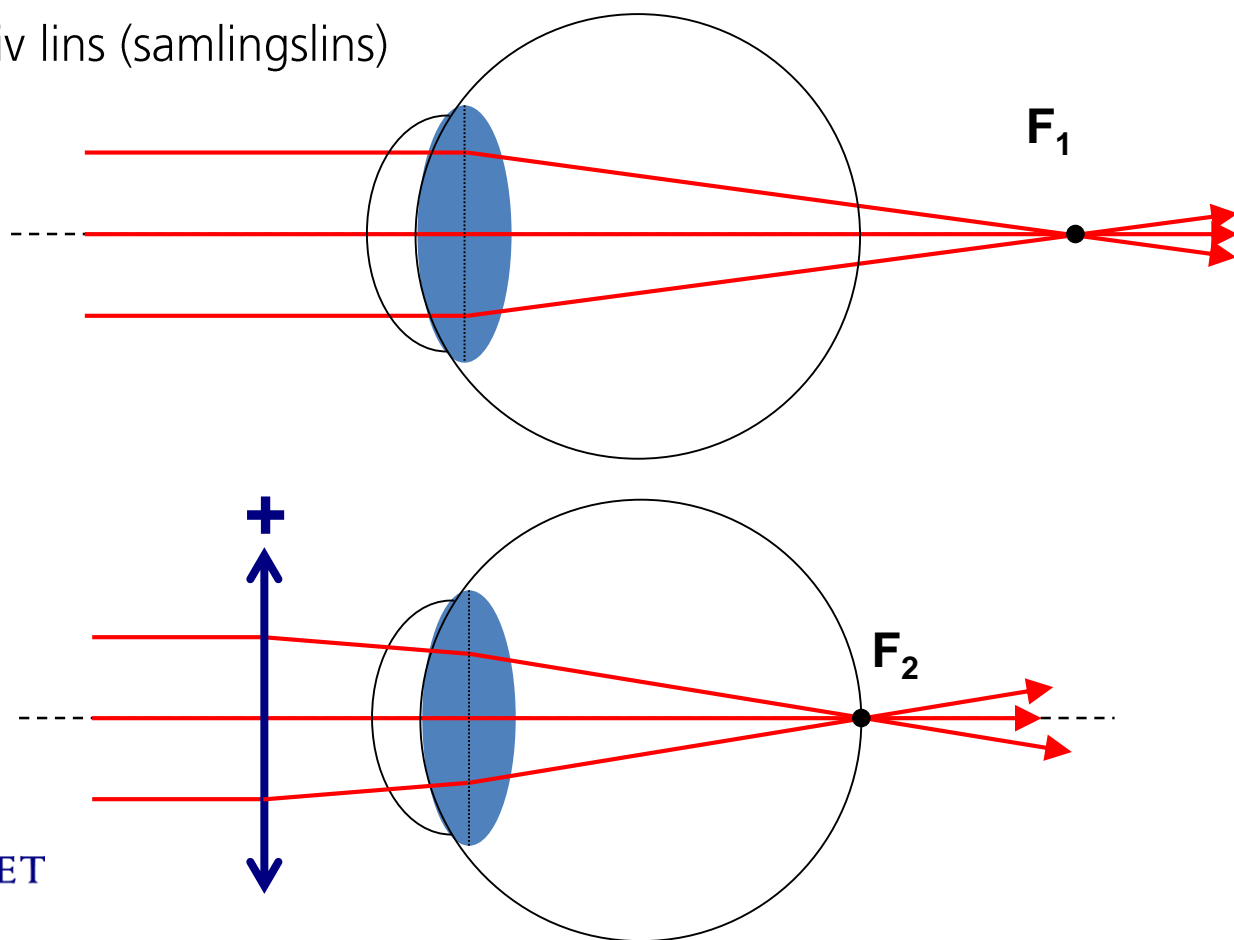

Synkorrigering med glasögon

Långsynthet

- Ser bra på långt håll, men dåligt på nära håll
- Korrigeras med positiv lins (samlingslins)

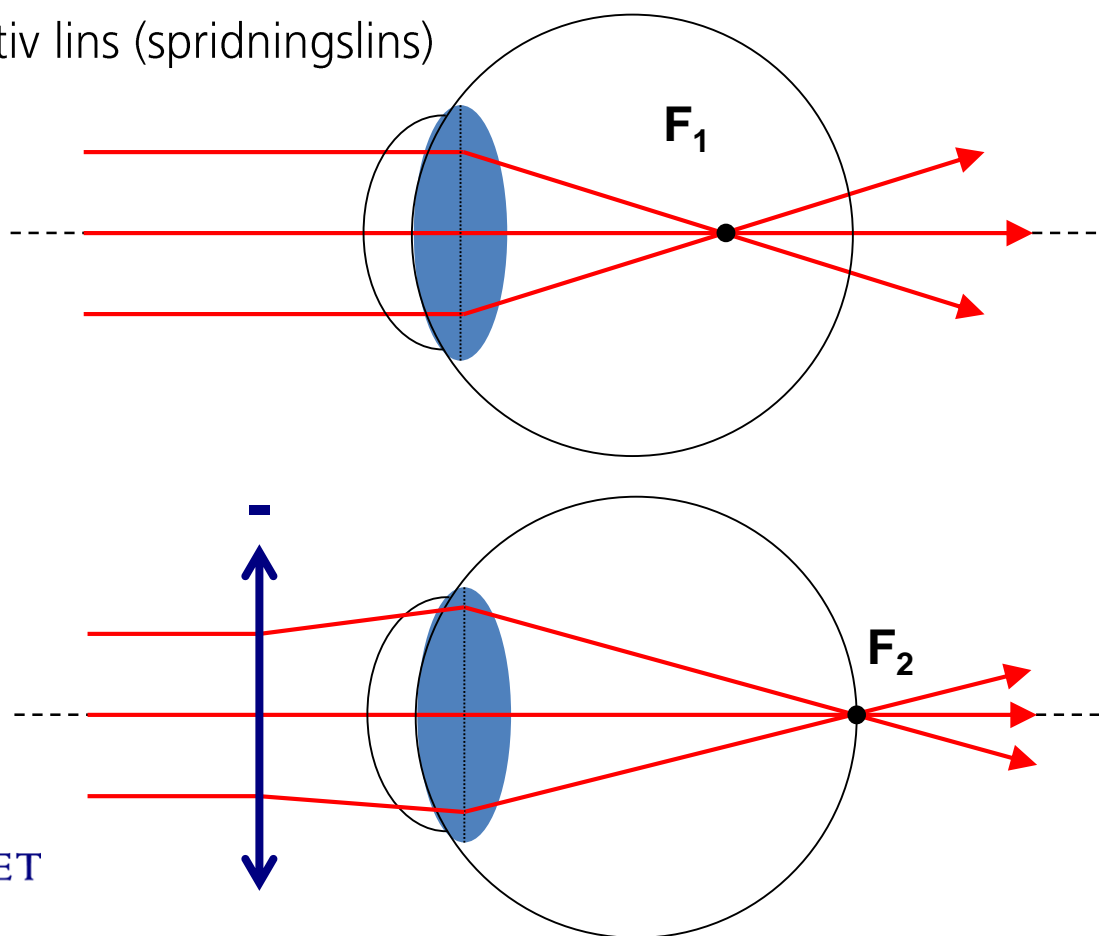

Synkorrigering med glasögon

Närsynthet

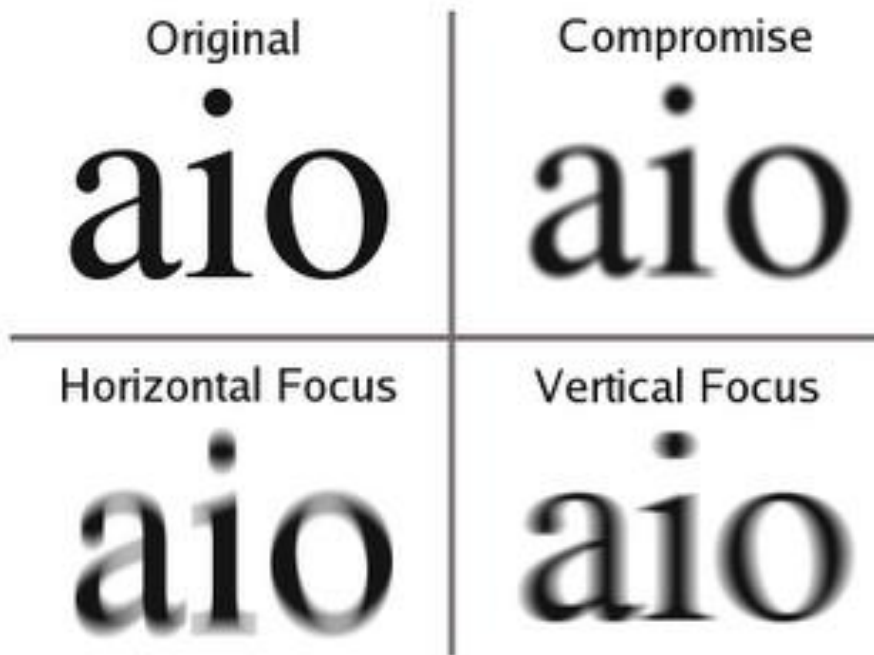
- Ser bra på nära håll, men dåligt på långt håll
- Korrigeras med negativ lens (spridningslins)

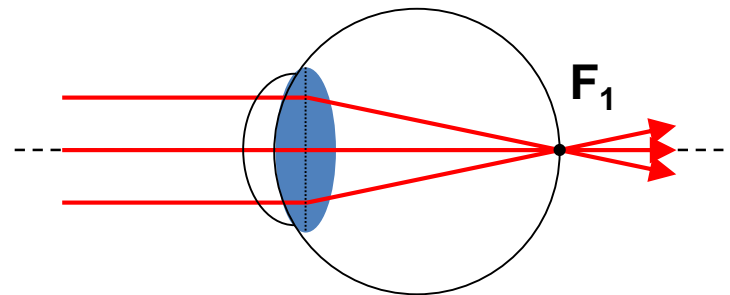
Synfel

Astigmatism

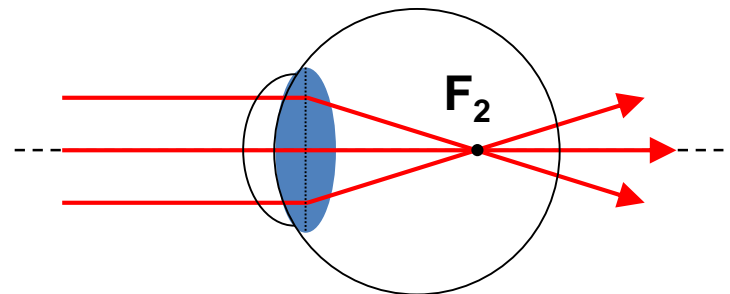
- Olika brännvidder i horisontalplanet och vertikalplanet
- Korrigeras med cylinderlins

Vy uppifrån

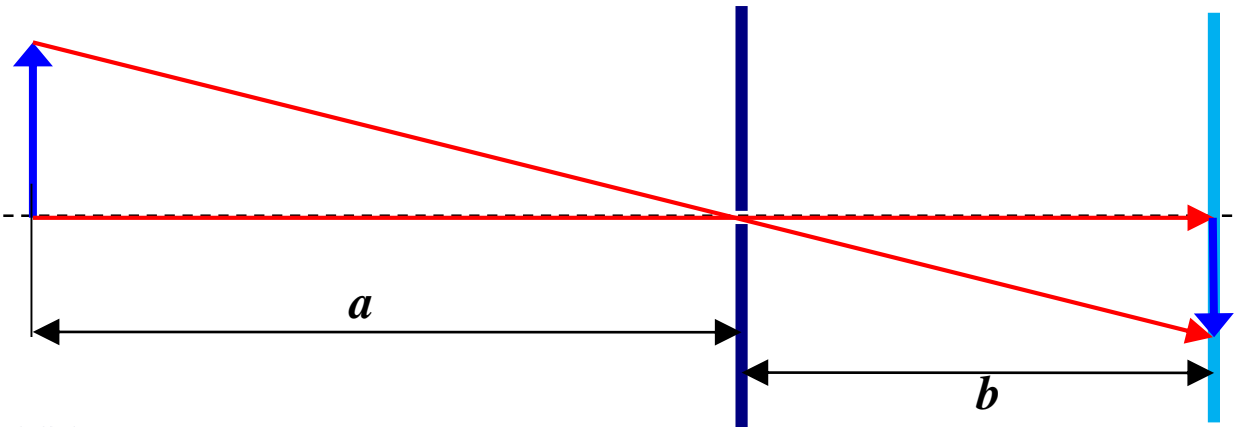
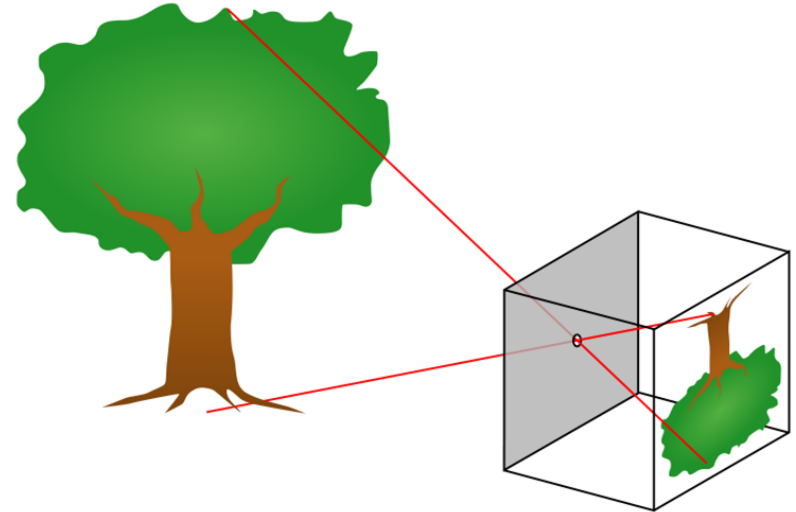
Vy från sidan

Hålkameran

Camera obscura

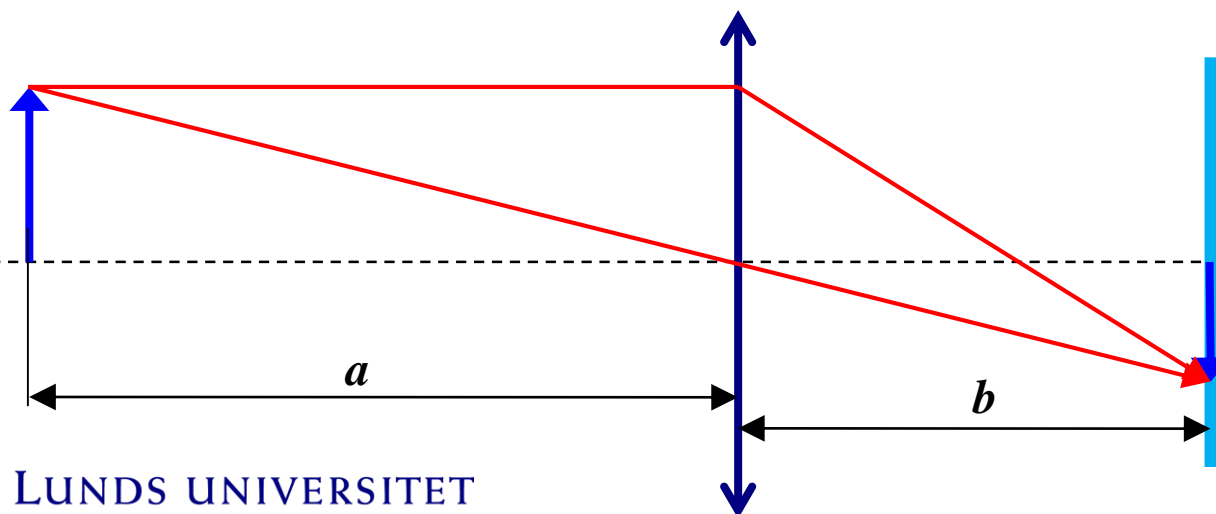
- Avbilda punkt: $D_{bild} = d_{hål} \frac{a+b}{a}$
- Minska hålets diameter
  - Mindre ljus
  - Skarpare bild
  - Böjning (diffraktion) – nästa vecka

Objektivkamera

Avbildning med linser

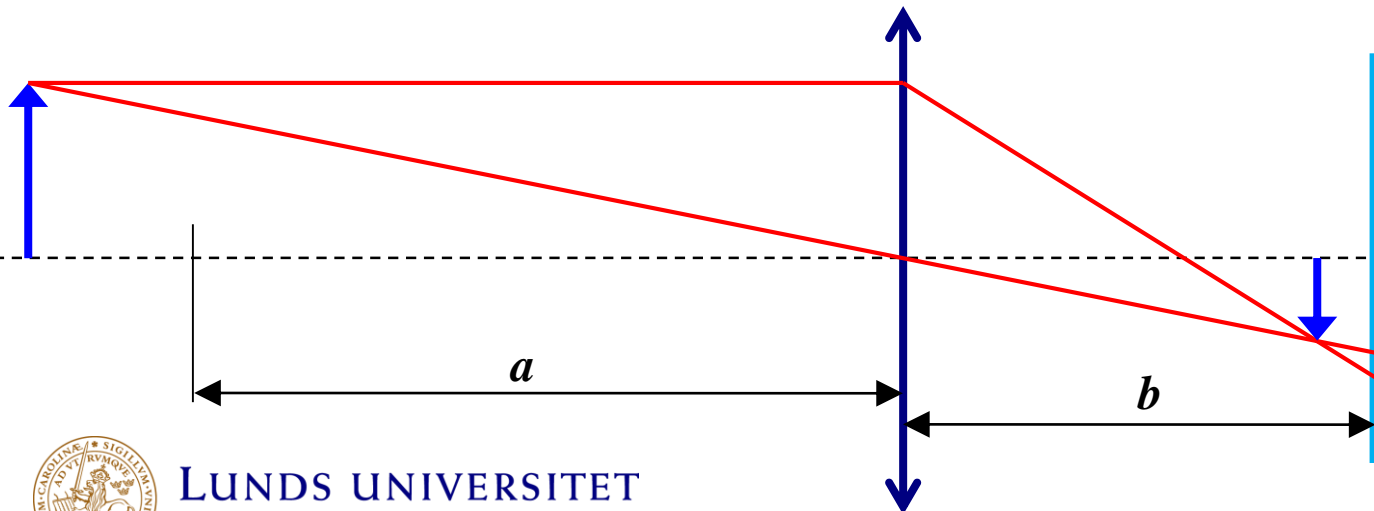
- Lins eller linser används för avbildning av objekt
  - Punkt avbildas till punkt

Objektivkamera

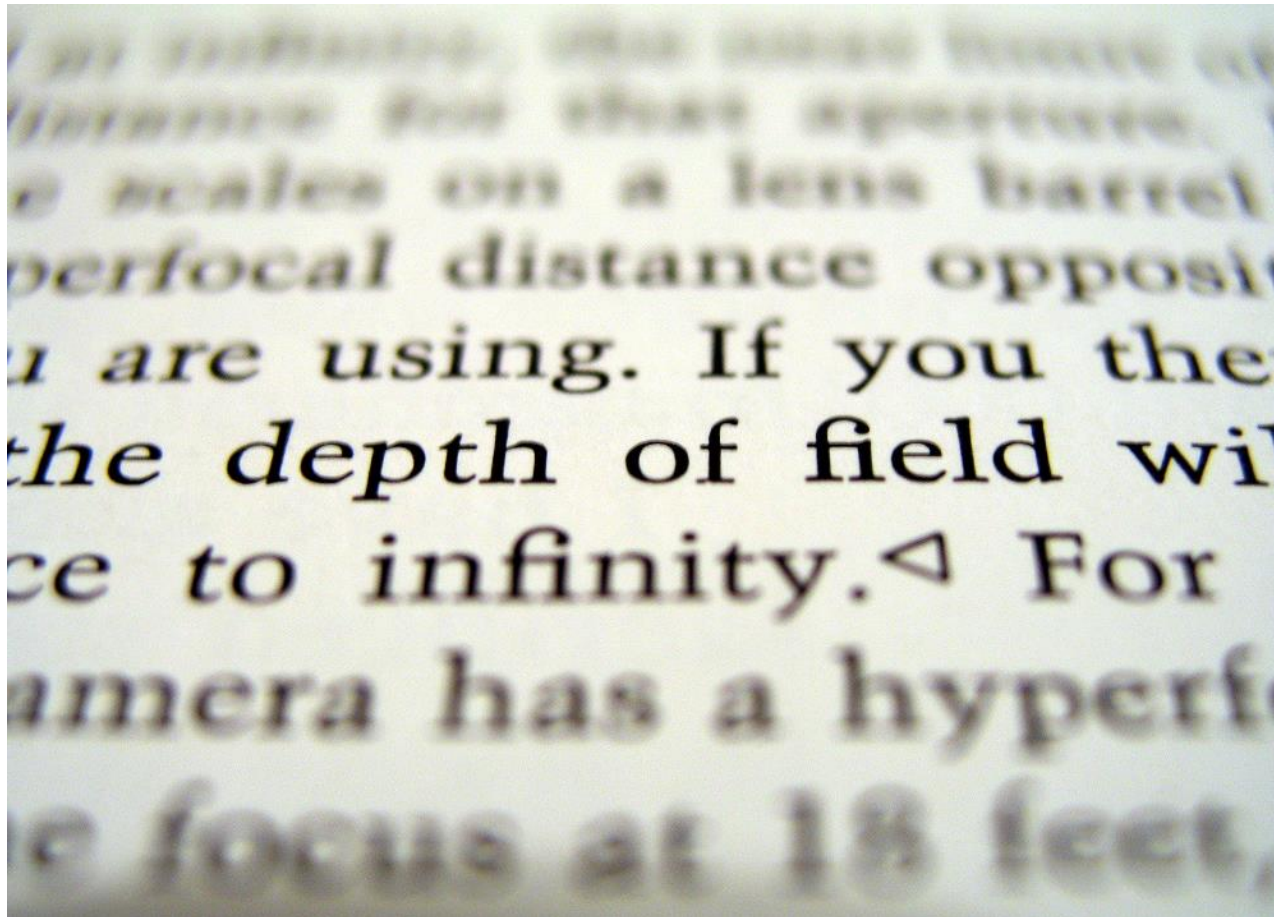
Avbildning med linser

- Lins eller linser används för avbildning av objekt
  - Punkt avbildas till punkt
  - Gäller endast för punkter i **ett** plan

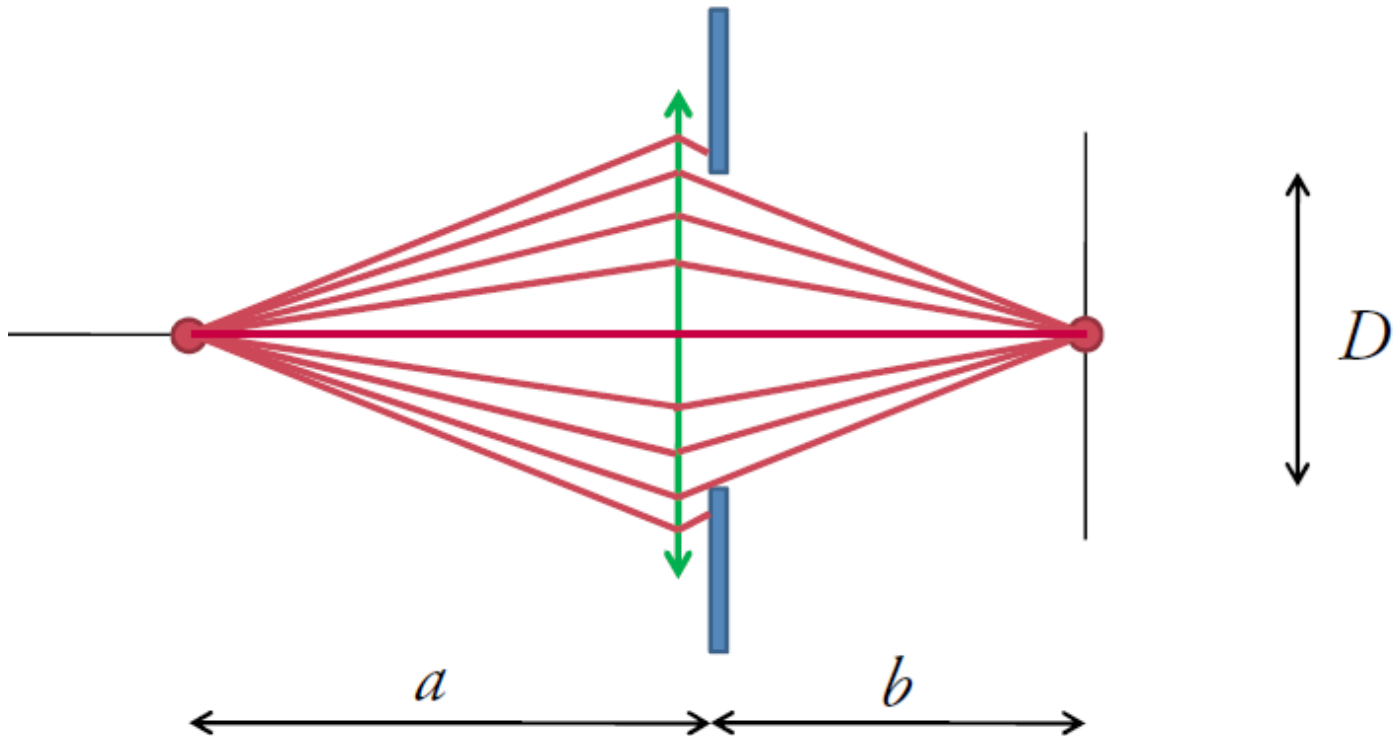
Skärpedjup

Skärpedjup

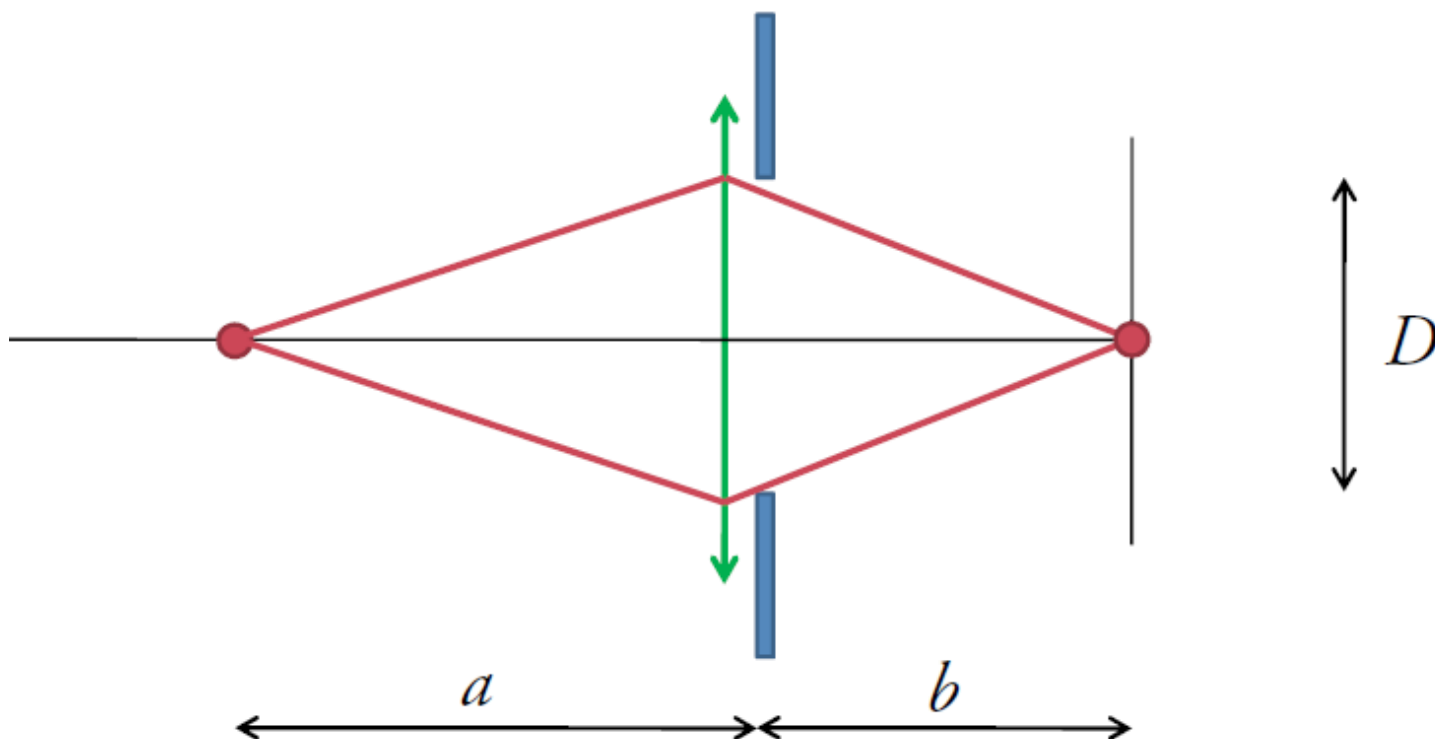
Avbildning med bländare

Skärpedjup

Avbildning med bländare

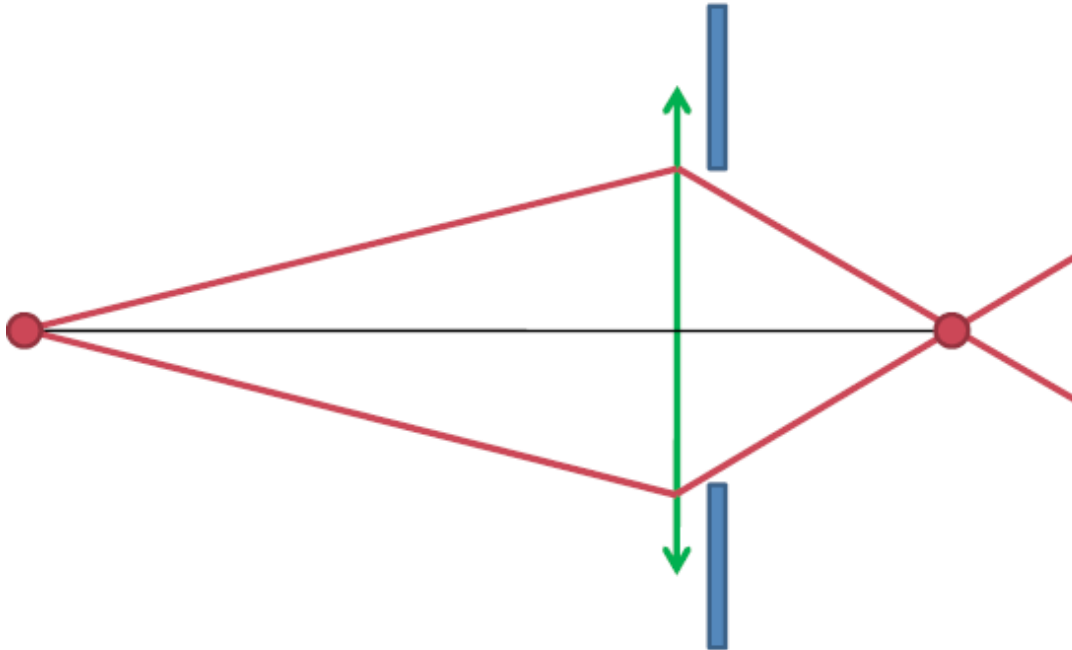
I fokalplanet – punkt

Skärpedjup

Avbildning med bländare

Bakom fokalplanet – cirkelskiva

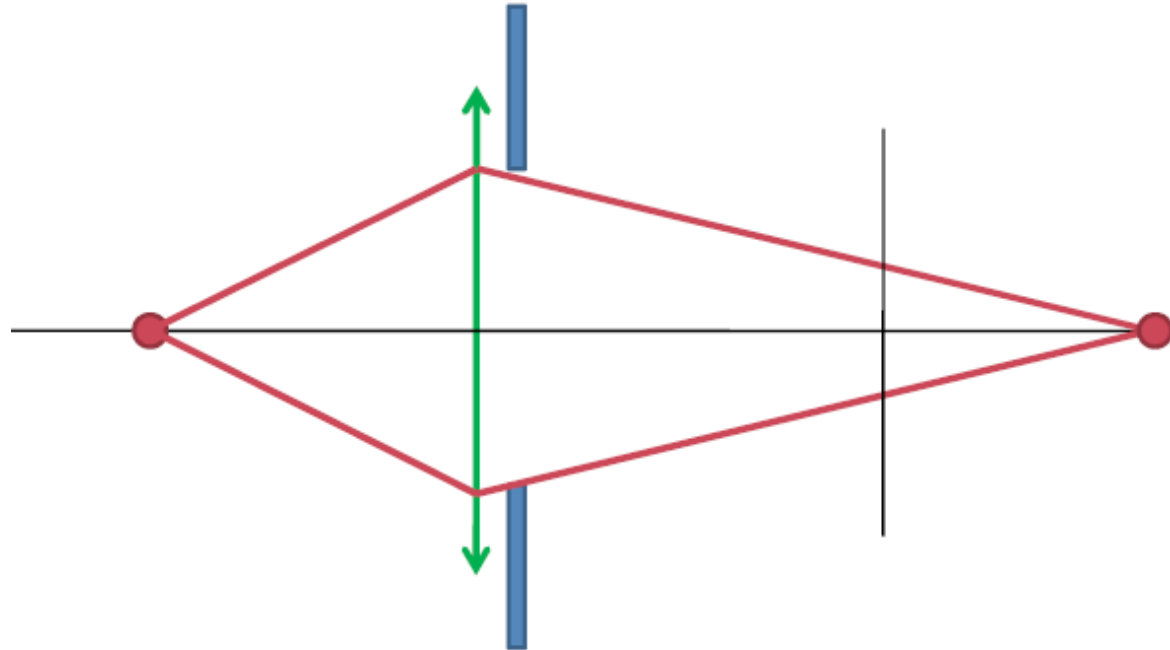

LUNDS UNIVERSITET
Lunds Tekniska Högskola

Skärpedjup

Avbildning med bländare

Före fokalplanet – cirkelskiva

LUNDS UNIVERSITET
Lunds Tekniska Högskola

Skärpedjup

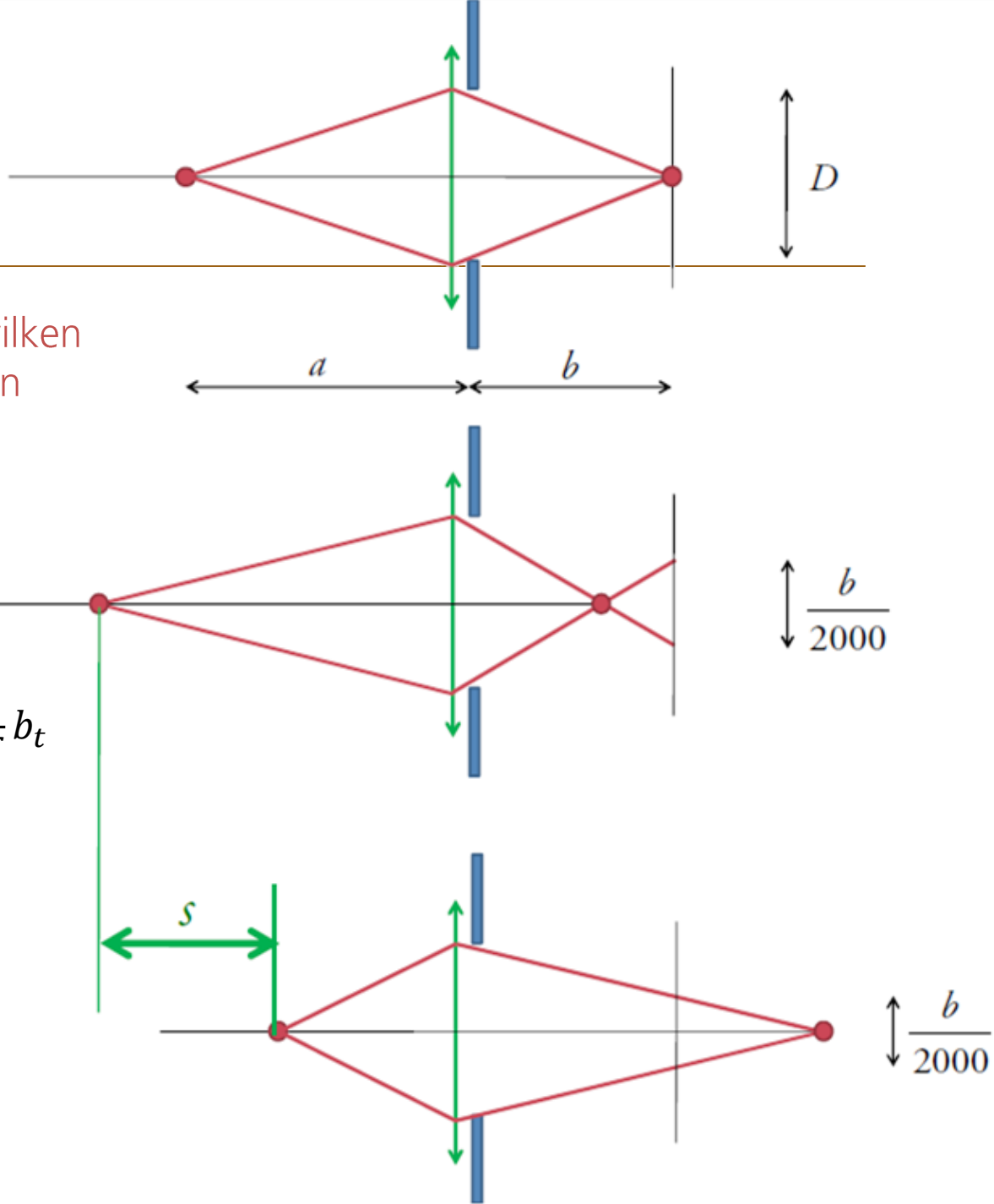
Definition

- Objektsförflyttning för vilken spridningen är mindre än $b/2000$.

- Skärpedjup:

$$s \approx \frac{a^2}{1000 \cdot D} = \frac{a^2}{1000 \cdot f} b_t$$

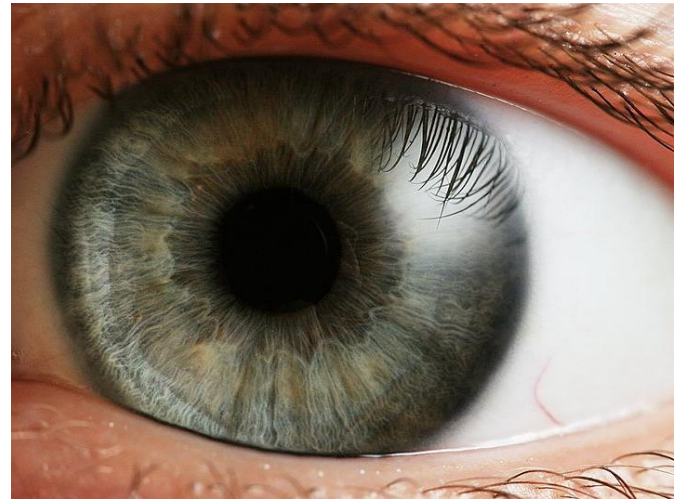
– Bländartal: $b_t = \frac{f}{D}$

Pupillens storlek

- Pupillens storlek ändras efter ljusförhållandena
  - Mycket ljus
  - ↓
  - Liten pupill
  - ↓
  - Ökat skärpedjup

Exempel

Bländartal

Ett kameraobjektiv kan ställas in på bländartal mellan 2,8 och 16. När bländartalet är 4 och slutartiden 1/500 s blir filmen rätt exponerad. Vilken kamerainställning ger rätt exponering och maximalt skärpedjup i bilden?

Luppen

(Förstoringsglaset)

- På engelska *loupe* eller *simple magnifier*
- Positiv lins med kort brännvidd som placeras mellan ögat och föremålet
  - Syfte: Öka objektets

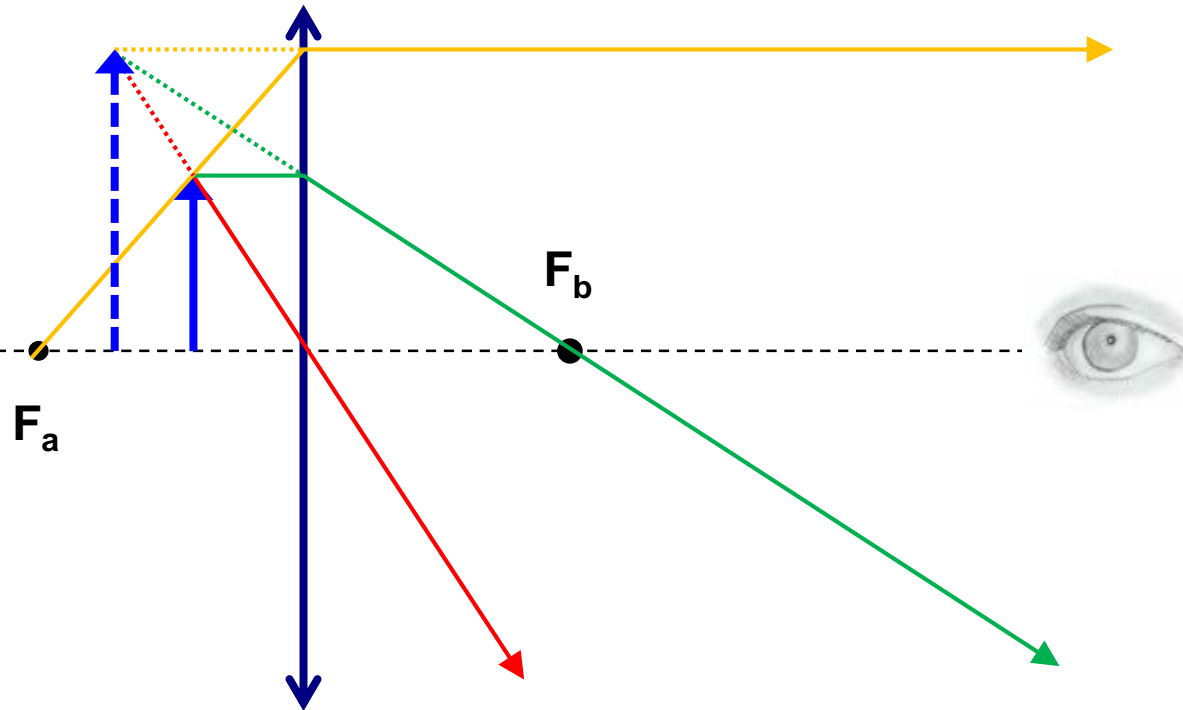

Luppen

(Förstoringsglaset)

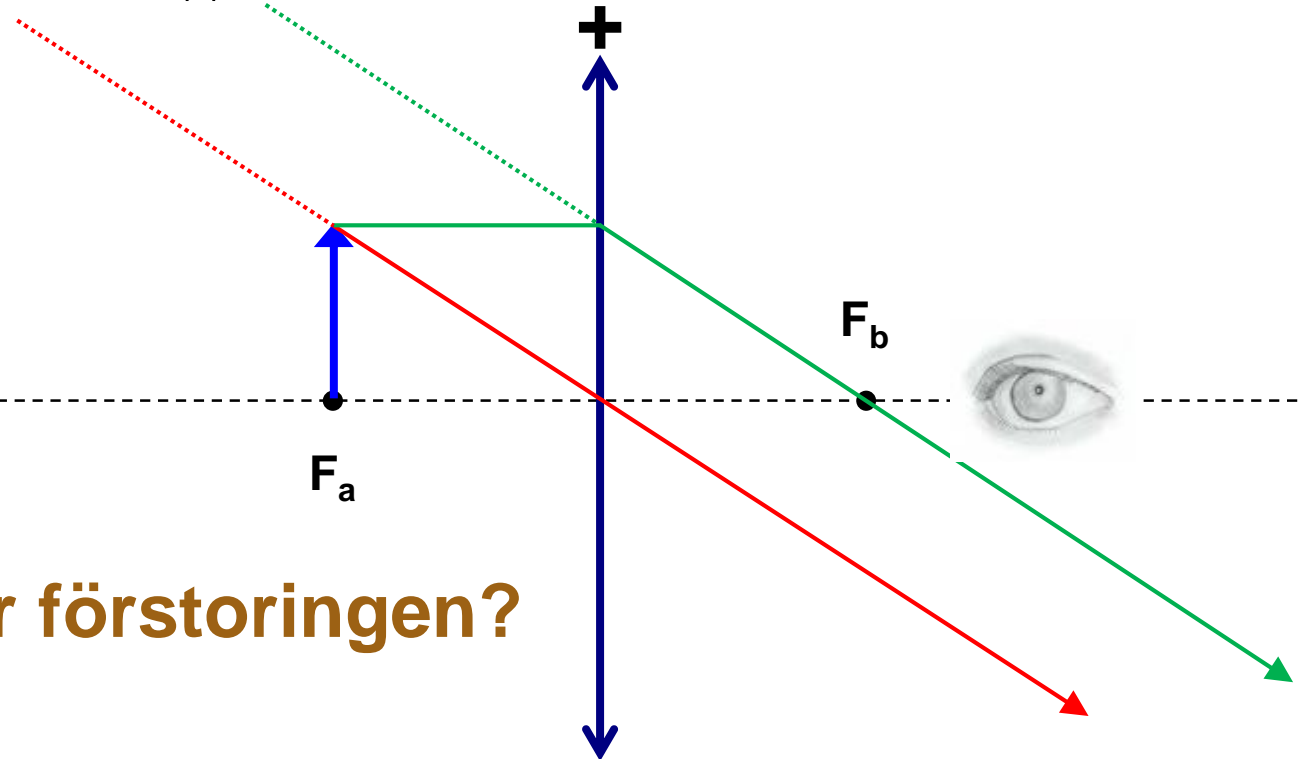
- När $a < f$ fås en förstorad virtuell bild
  - Ögat måste ackommodera

Luppen

(Förstoringsglaset)

- När $a = f$ hamnar den virtuella bilden i oändligheten
  - Ögat kan vara avslappnat

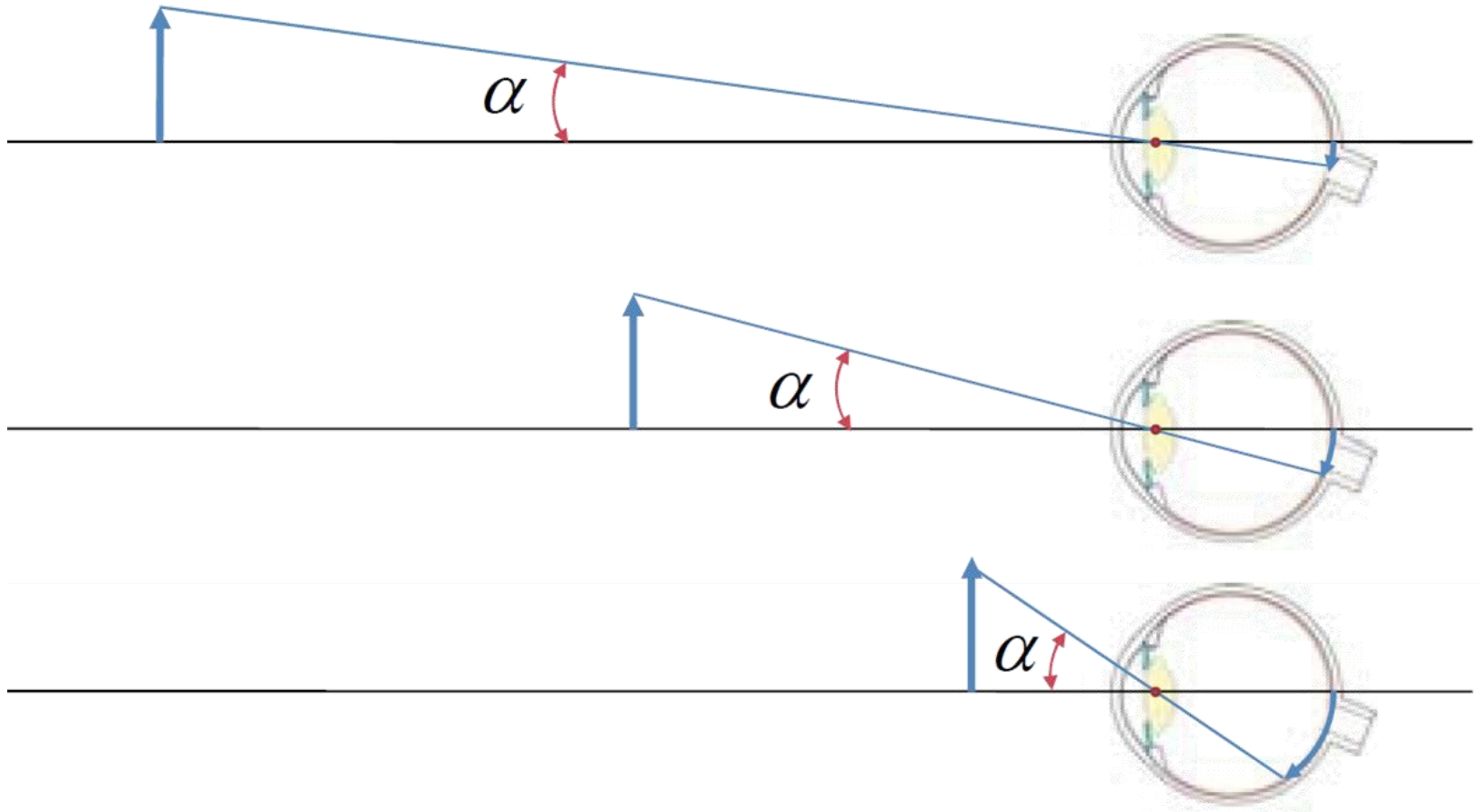

Men: Vad blir förstoringen?

LUNDS UNIVERSITET
Lunds Tekniska Högskola

Synvinkel

Vinkelförstoring

Definition

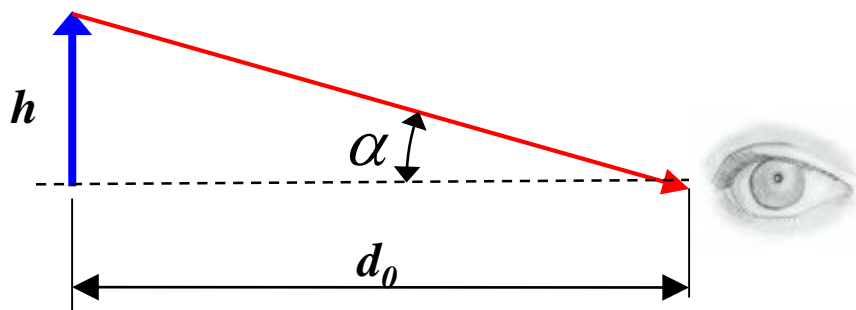
$$G \equiv \frac{\beta}{\alpha} = \frac{\text{synvinkel med optiskt instrument}}{\text{synvinkel utan optiskt instrument}}$$

- Avlägsna objekt förstoras t. ex. med kikare:
  - α – synvinkeln då föremålet är oändligt långt borta
- Små objekt förstoras t. ex. med lupp eller mikroskop:
  - Beror på vem som tittar, men standarden är:
    - » $d_0 = 25 \text{ cm}$ "Avståndet för tydligaste seende"
  - α – synvinkeln då föremålet är på avståndet d_0

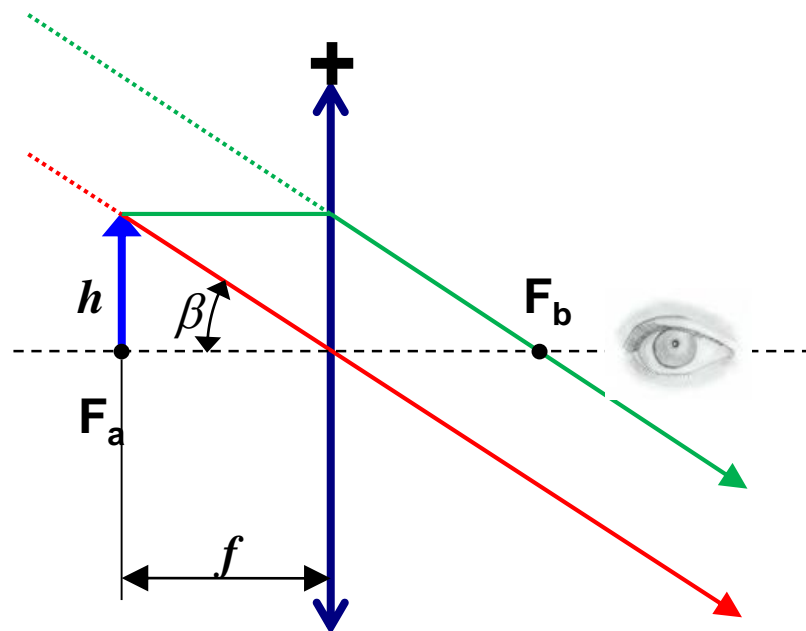

Luppens vinkelförstoring

Synvinkel med lupp

Synvinkel utan lupp: $\alpha \approx \tan \alpha = \frac{h}{d_0}$

Synvinkeln med lupp: $\beta \approx \tan \beta = \frac{h}{f}$

$$\text{Vinkelförstoringen: } G = \frac{\beta}{\alpha} = \frac{h}{f} \cdot \frac{d_0}{h} = \frac{d_0}{f} = \frac{25 \text{ cm}}{f}$$

Exempel 15.3

Brännvidd hos lupp

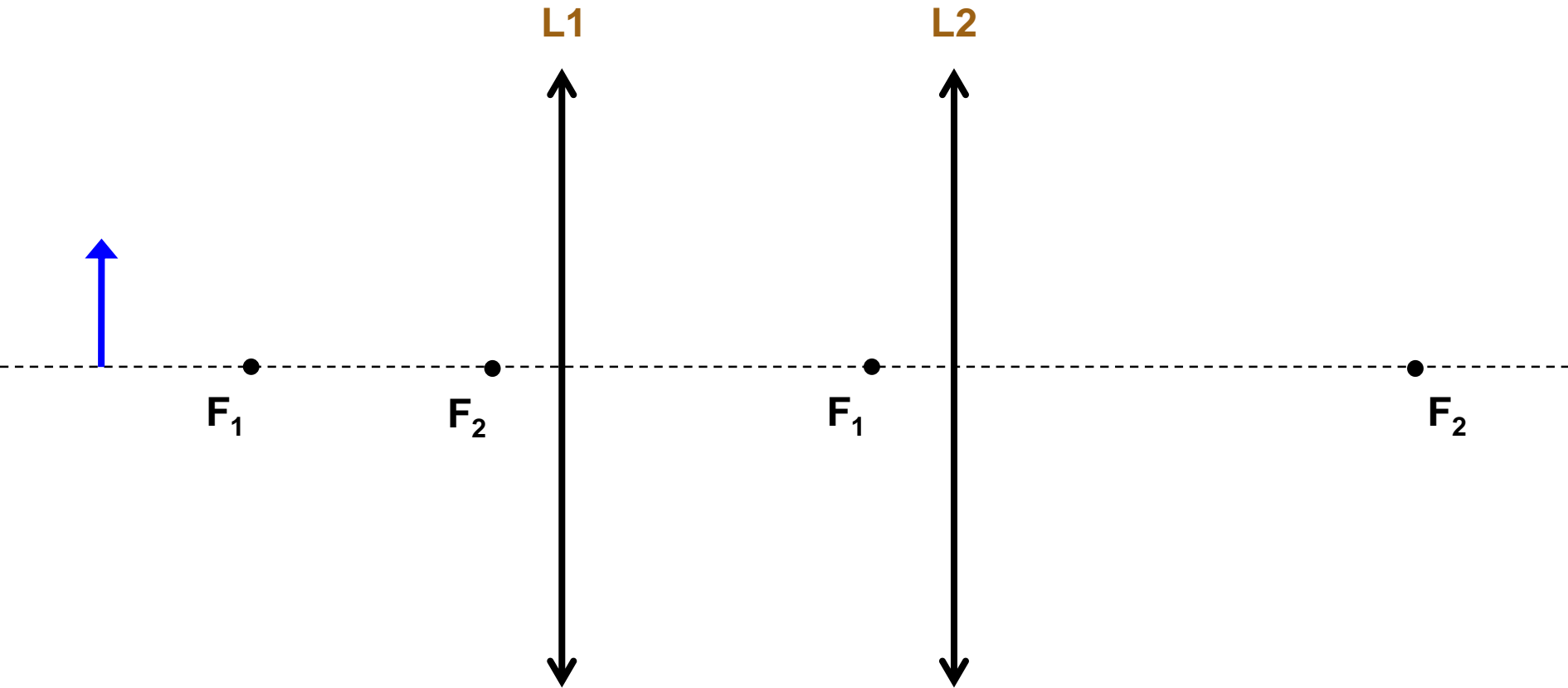
Beräkna brännvidden hos en lupp som är märkt 7 $\times$.

Två tunna linser

Stegvis beräkning

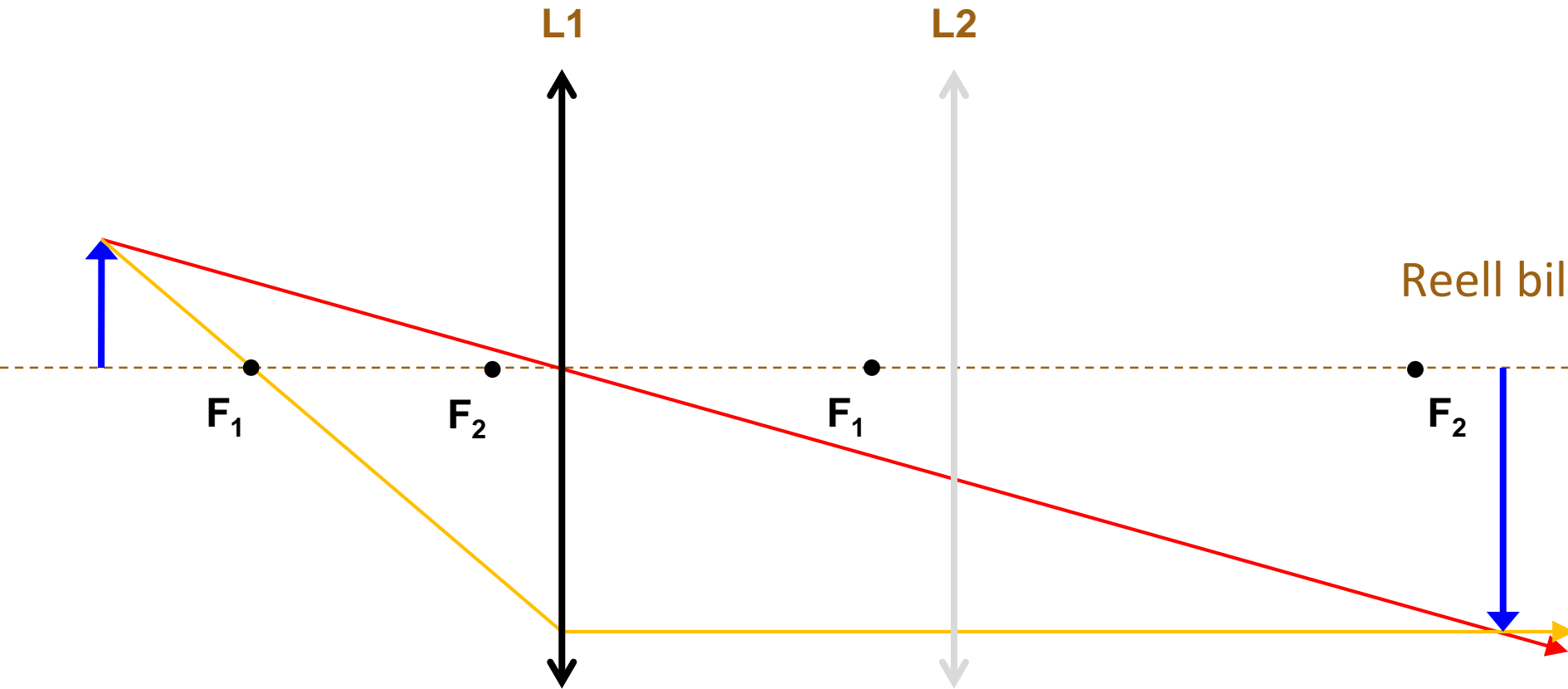

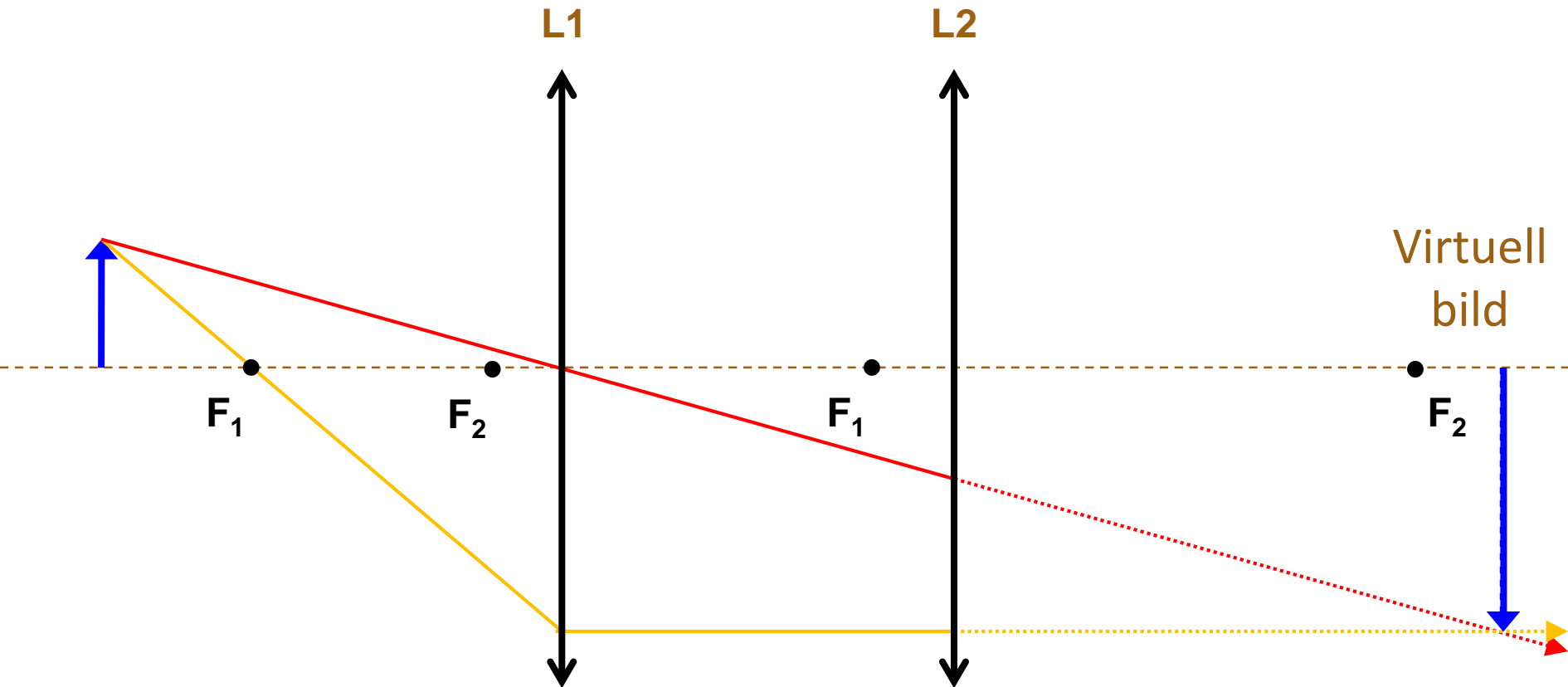
Två tunna linser

Första linsen

Två tunna linser

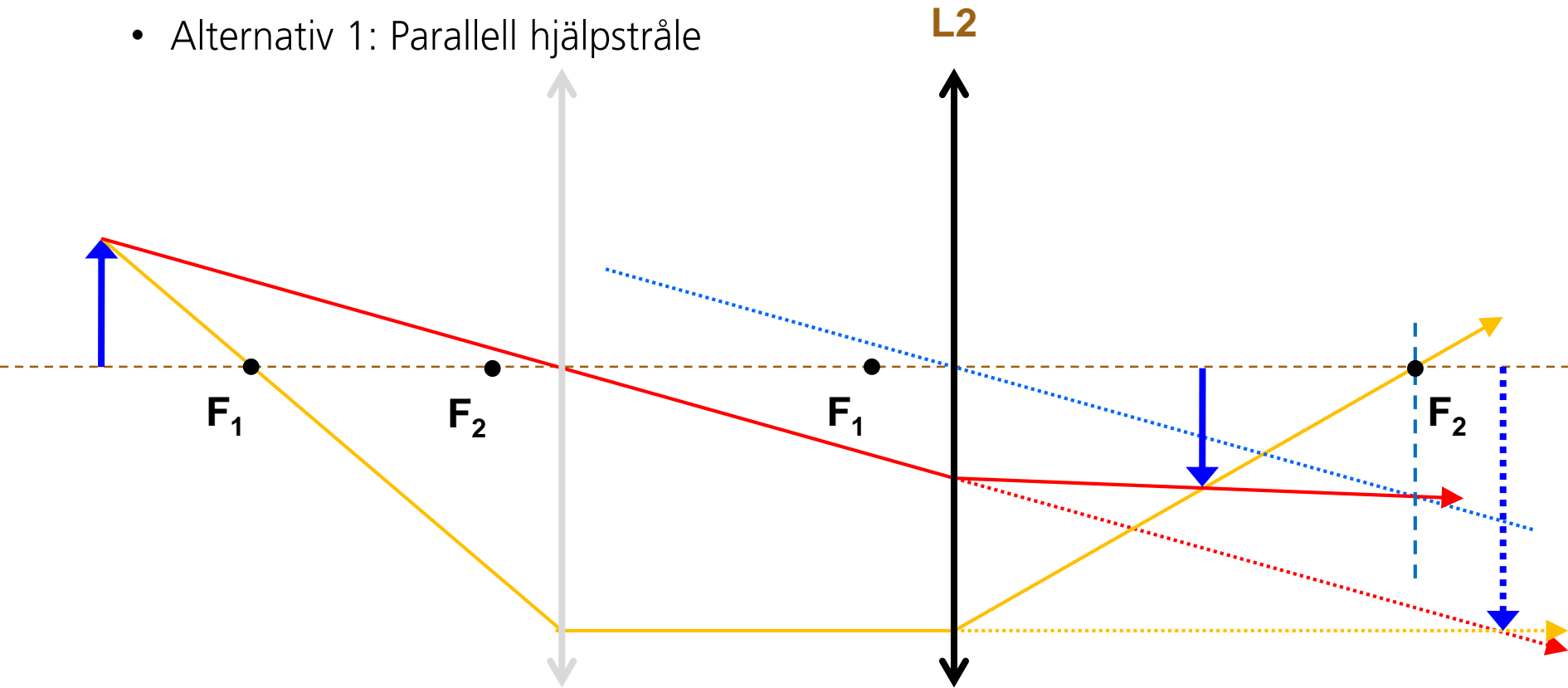
Första linsen

Två tunna linser

Andra linsen

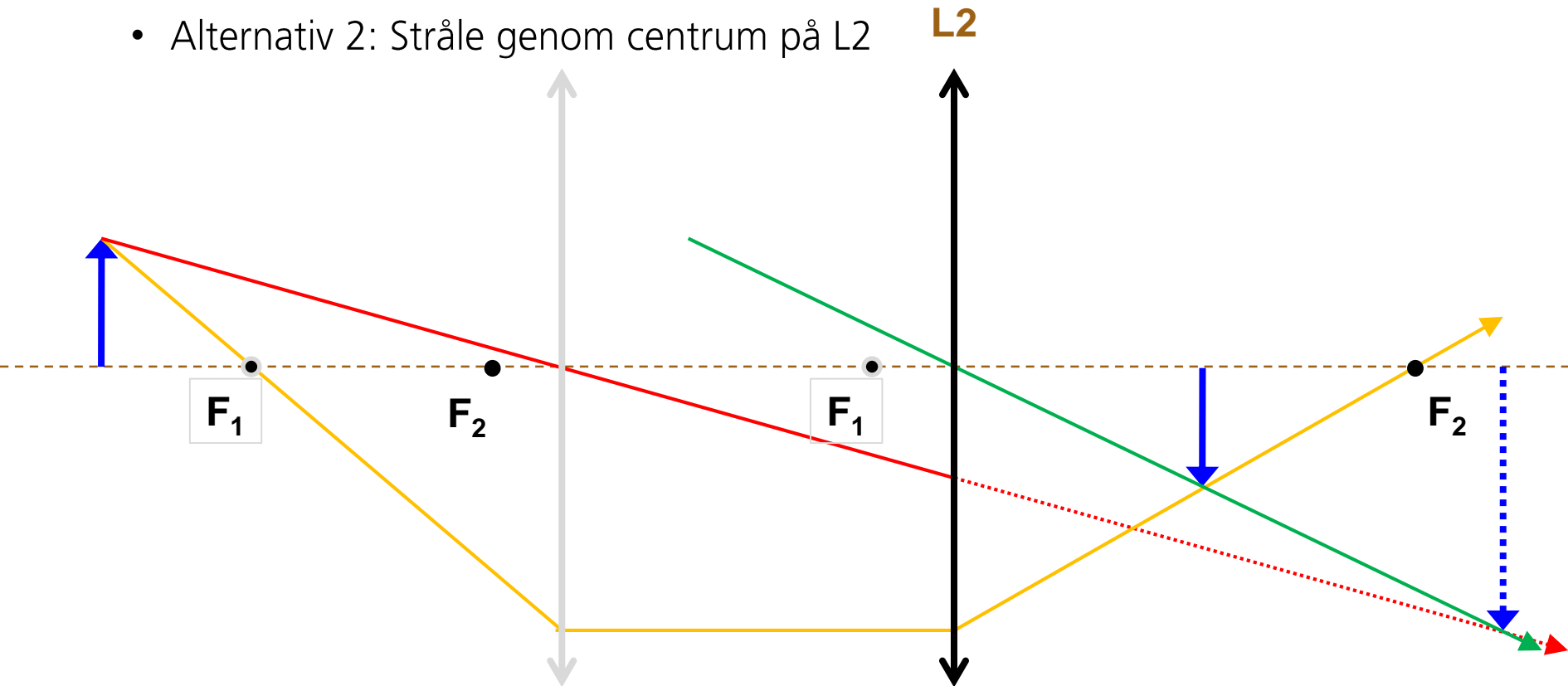
- Alternativ 1: Parallell hjälpstråle

Två tunna linser

Andra linsen

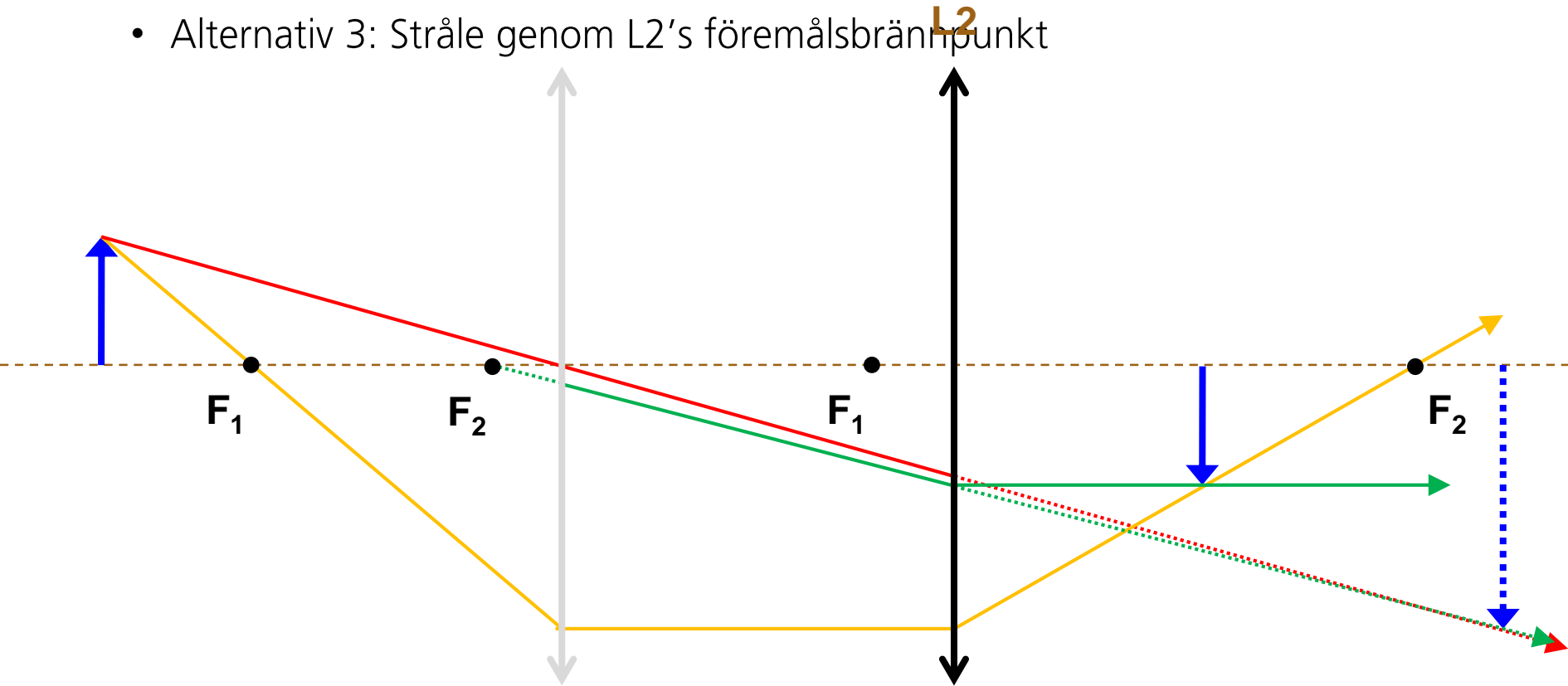
- Alternativ 2: Stråle genom centrum på L2

Två tunna linser

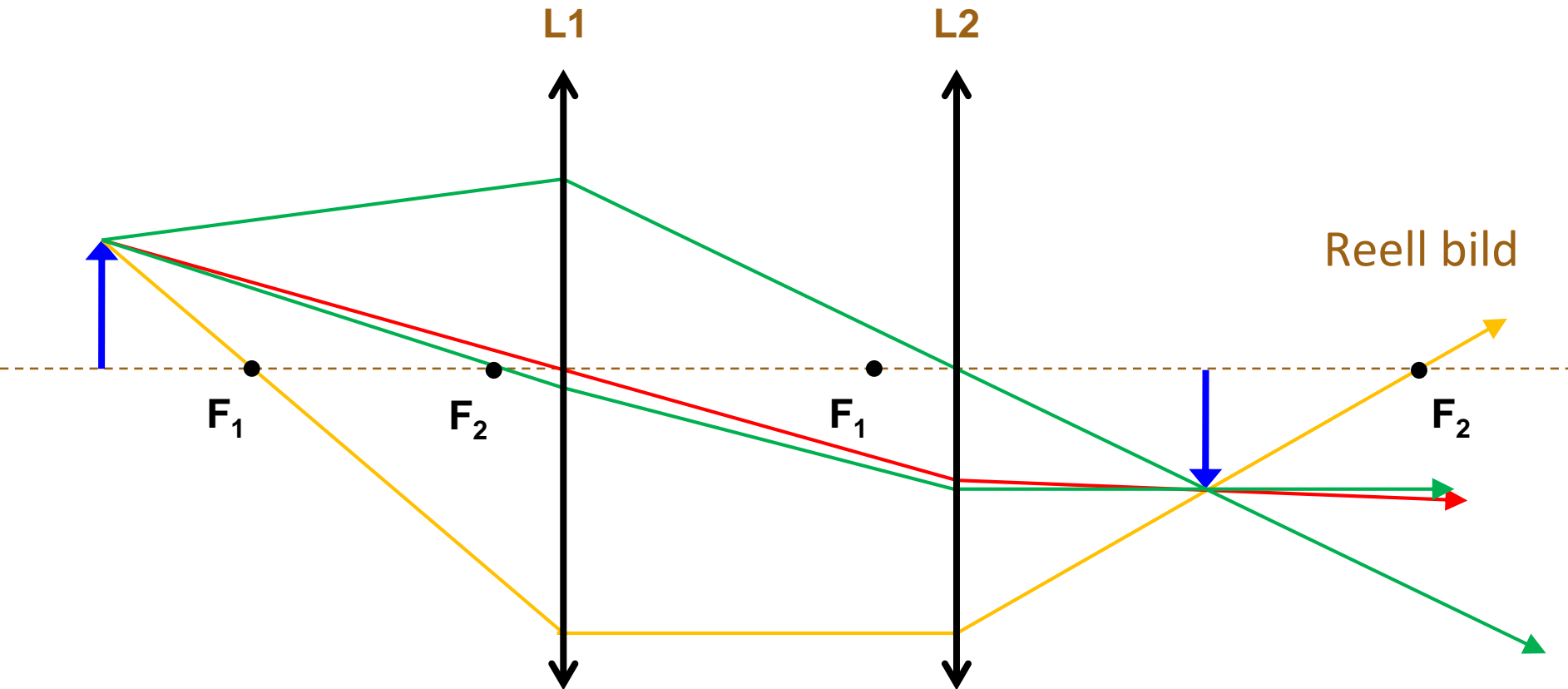
Andra linsen

- Alternativ 3: Stråle genom L2's föremålsbrännpunkt

Två tunna linser

Slutresultat

Mikroskopet

Ökar synvinkeln hos närbelägna (små) objekt

1738

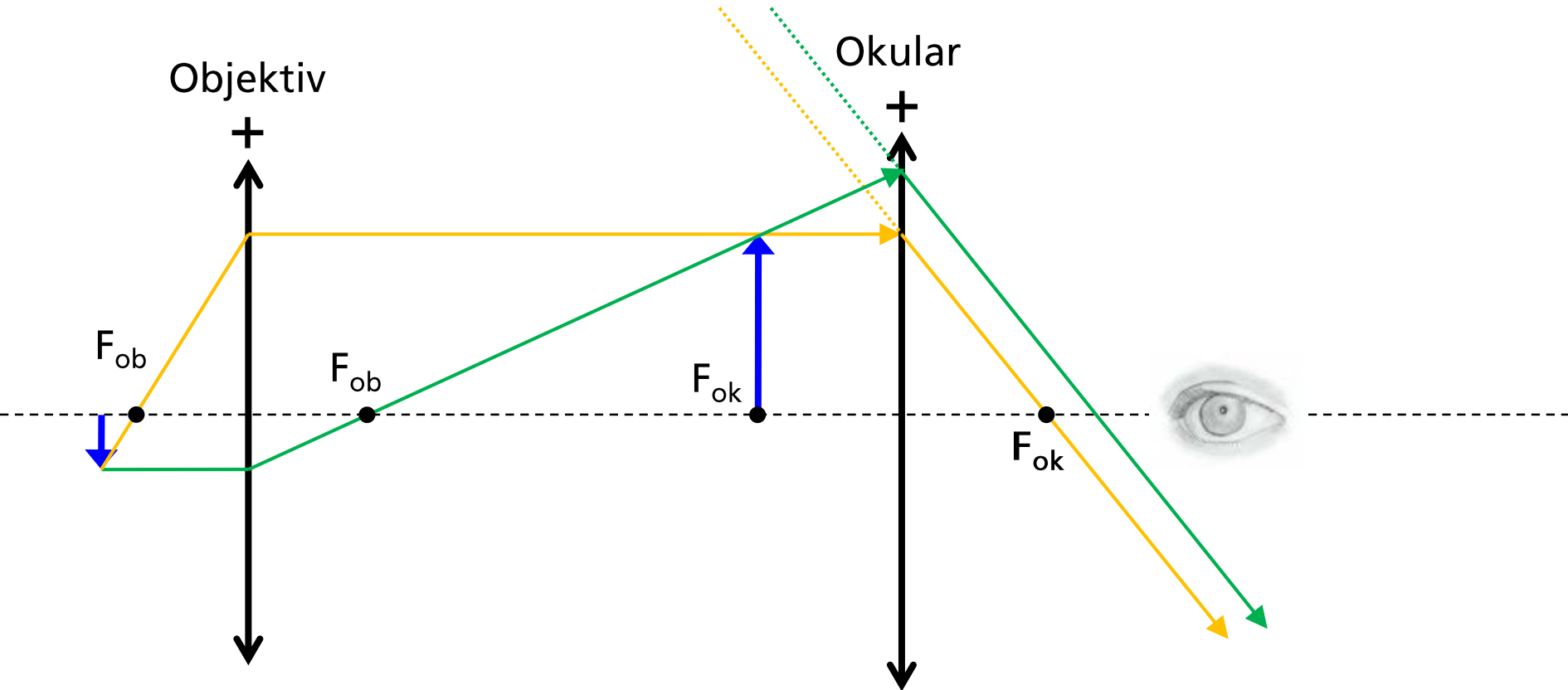
2016

Mikroskopet

Grundkonstruktion

Mikroskopet

Mikroskoptobjektivet

10x

20x

40x

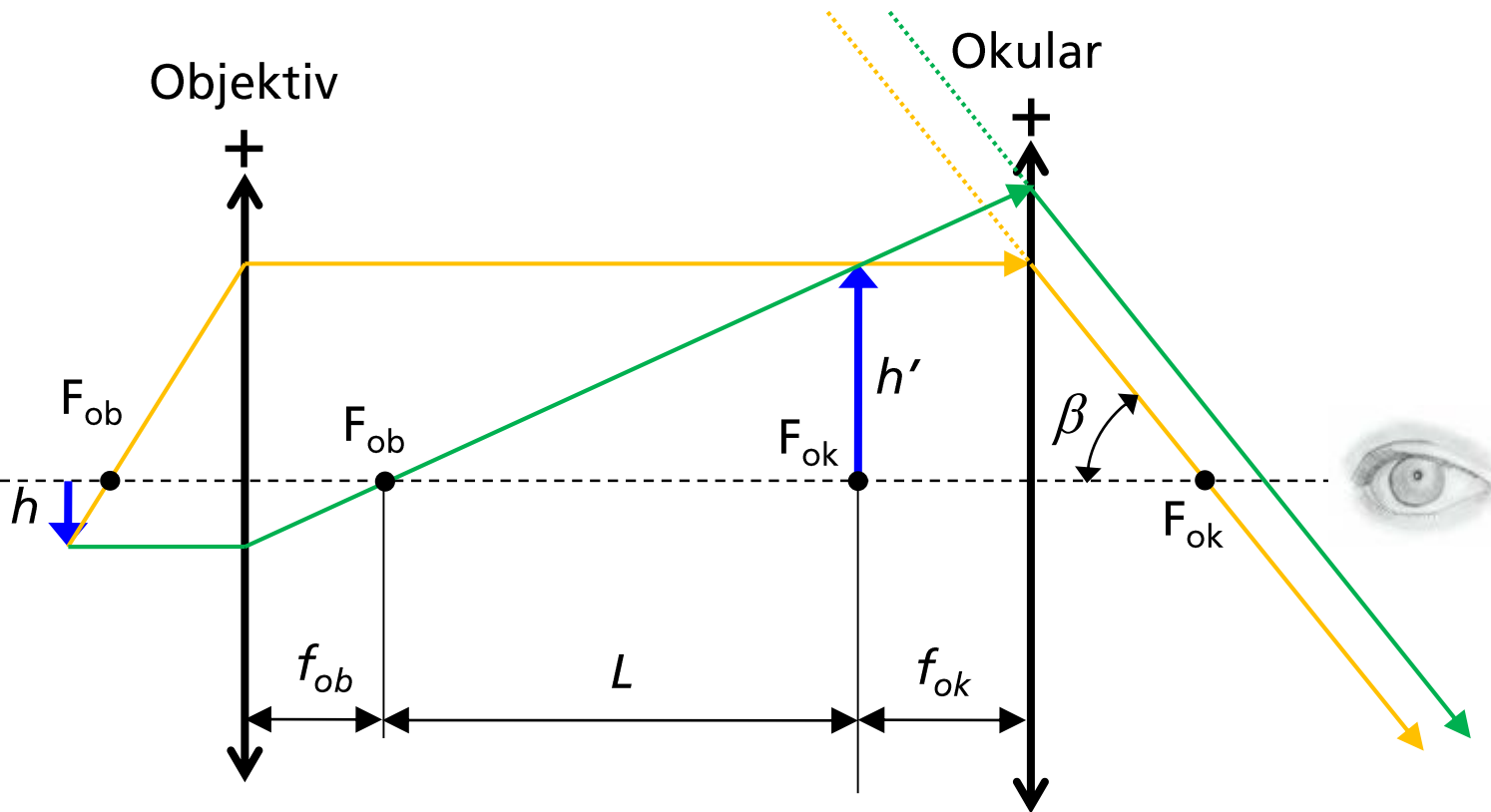

100x

Mikroskopet

Synvinkel

Mikroskopet

Vinkelförstoring

- Synvinkeln med mikroskop: $\beta \approx \tan \beta = \frac{h'}{f_{ok}}$
- Synvinkeln utan mikroskop: $\alpha \approx \tan \alpha = \frac{h}{d_0}$
- Objektivets lateralförstoring: $M_{ob} = -\frac{h'}{h} = -\frac{L}{f_{ob}}$
- Vinkelförstoringen:

$$G = \frac{\beta}{\alpha} = \frac{h'}{f_{ok}} \cdot \frac{d_0}{h} = \frac{L}{f_{ob}} \cdot \frac{d_0}{f_{ok}} = |M_{ob}| \cdot G_{ok}$$

Kikaren

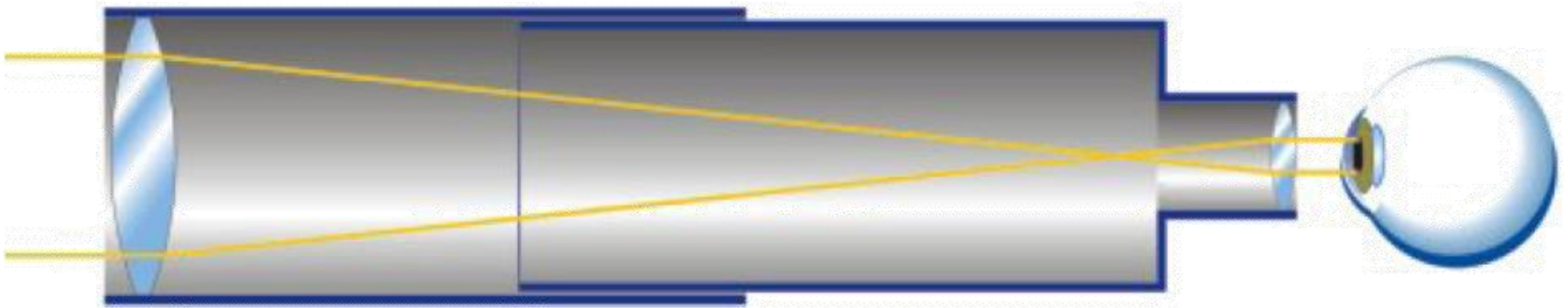
Ökar synvinkeln hos avlägsna objekt

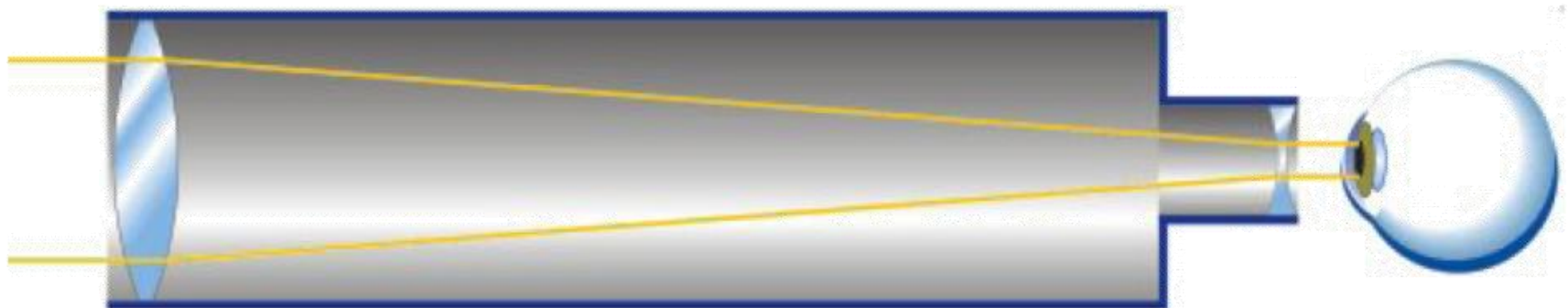

Keplerkikaren och Galileikikare

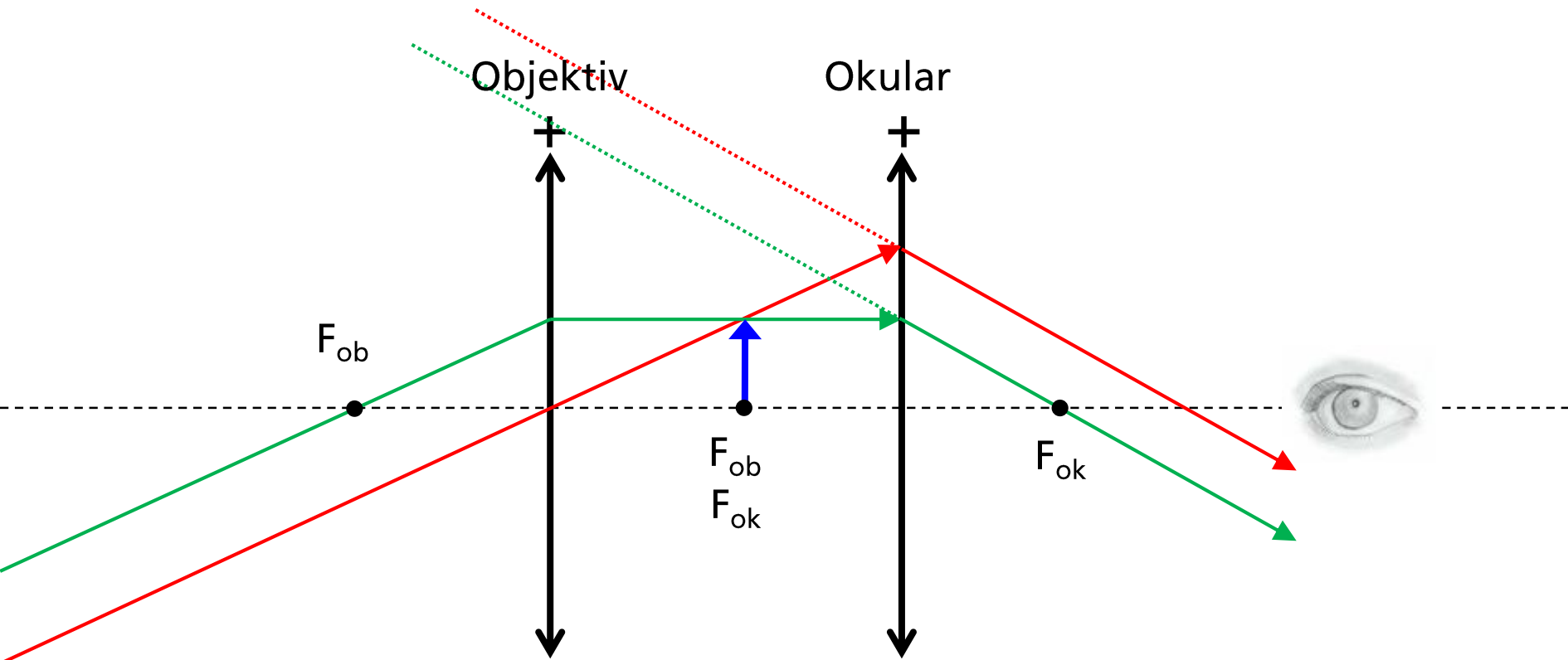
Keplerkikare: två positiva linser, bilden upp och ner

Galileikikare: en positiva och en negativ lins, bilden rätvänd

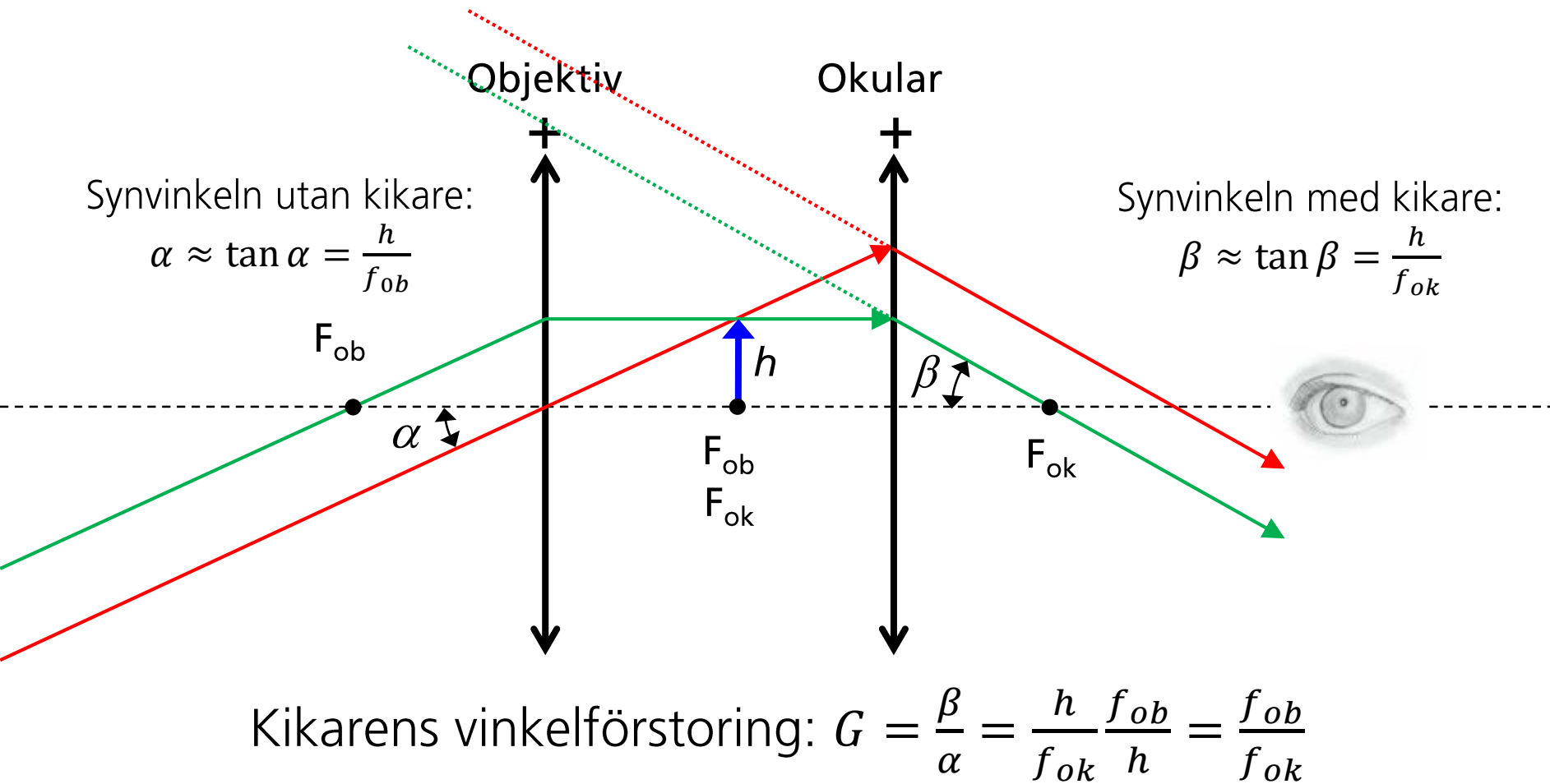

Keplerkikaren

Keplerkikaren

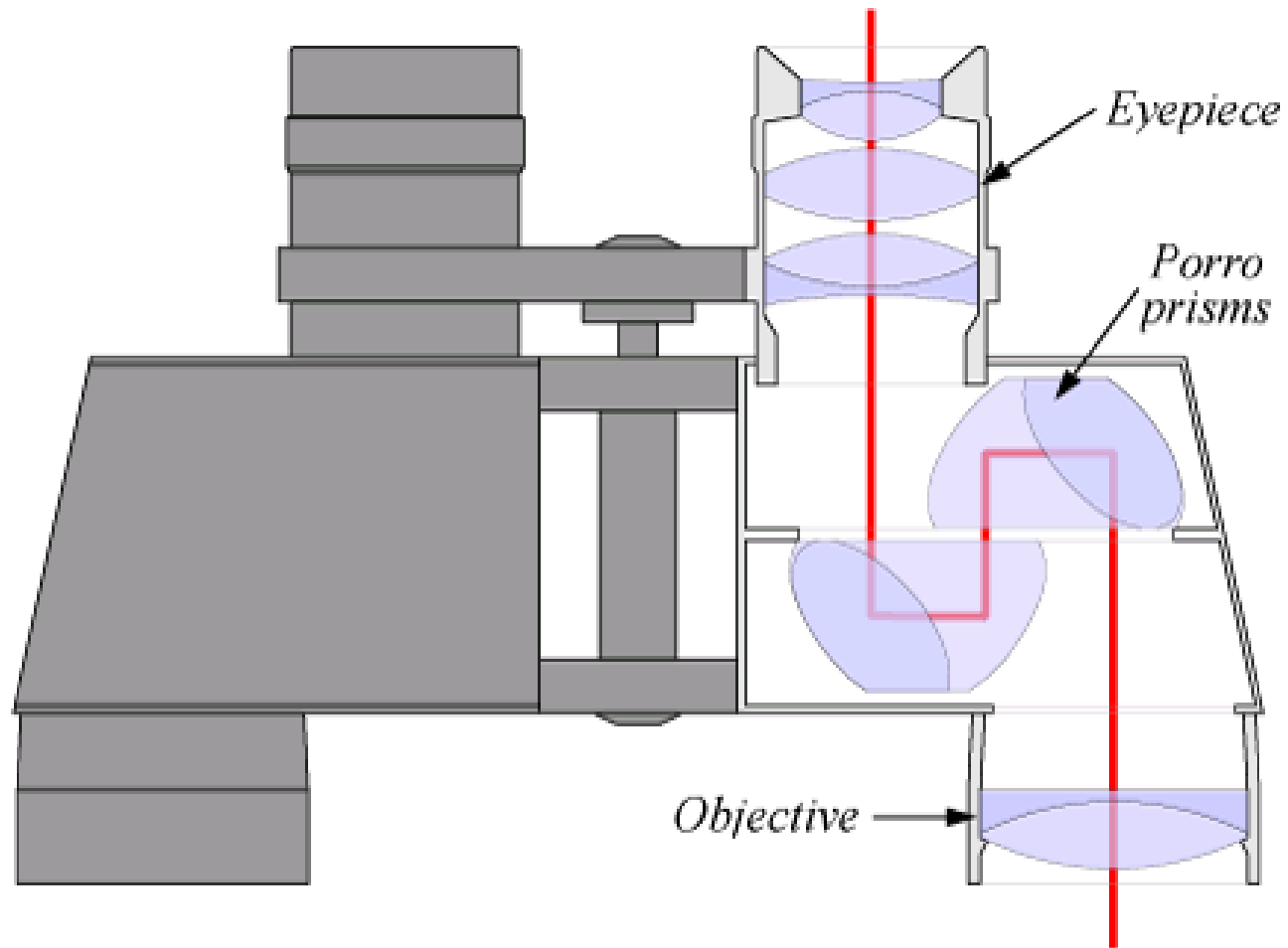
Synvinkel

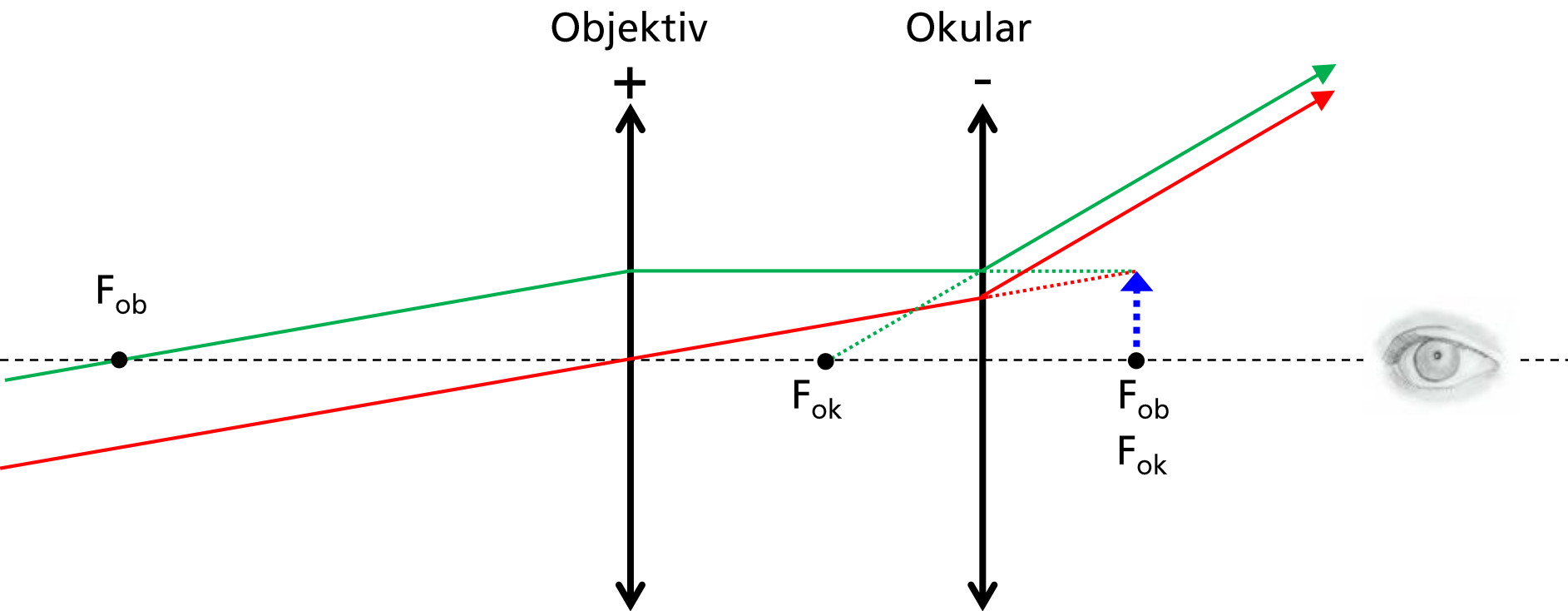
Exempel: Fältkikare

I princip en Keplerkikare

Galileikikaren

Vinkelförstoring

$$\text{Kikarens vinkelförstoring: } G = \frac{\beta}{\alpha} = \frac{h}{|f_{ok}|} \frac{f_{ob}}{h} = \frac{f_{ob}}{f_{ok}}$$

Sammanfattning

Optiska instrument

Skärpedjup: $s \approx \frac{a^2}{1000 \cdot D} = \frac{a^2}{1000 \cdot f} b_t$ Bländartal: $b_t = \frac{f}{D}$

Vinkelförstoring: $G \equiv \frac{\beta}{\alpha} = \frac{\text{synvinkel med optiskt instrument}}{\text{synvinkel utan optiskt instrument}}$

Lupp/förstoringsglas:

$$G = \frac{d_0}{f} = \frac{25 \text{ cm}}{f}$$

Mikroskop:

$$G = |M_{ob}| \cdot G_{ok}$$

Kepler-/Galileikikare:

$$G = \frac{f_{ob}}{f_{ok}}$$

